

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Pigtraad-Gestapofangen

JANUAR

1979

Nummer 1

Den 4. januar var det 35-årsdagen for mordet på Kaj Munk. På Hørbylunde Bakke ved Silkeborg blev hans lig henkastet af Gestapofolk. Meget ofte standser grupper og enkeltpersoner op og lægger blomster ved det enkle, men smukke granitkors. Tegning af maleren Henry Bjilvin, Holstebro. Se iøvrigt artiklen side 3.

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til fondens formand, general F. B. Larsen, Kongstedgården, 4293 Dianalund.

Henvendelse ang. feriehuset på Kegnæs rettes til skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg.

Medlemmer: Iflg. fundatsens paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men i øvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bosiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens paragraf 14 skal de midler, fonden har stillet til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. - Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres far ville have givet dem, hvis han var blevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande - og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: General Fl. B. Larsen, Kongstedgården, 4293 Dianalund.
Tlf. (03) 56 02 07.

Næstformand: Civilingeniør Mogens Dyre,

Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 86 22.

Kasserer: Bankprokurist Olav Holst, Bengtasevej 6, 2900 Hellerup.

Tlf. (01) 62 77 80.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg.

Tlf. (06) 81 07 09.

Kontorchef, cand. jur. Hans Andersen,

Onsgårdsvej 17, 2900 Hellerup. Tlf. (01) 61 18 91.

Den øvrige bestyrelse består af:

Skræddermester Povl Brandt
Glerupvej 19, 2610 Rodovre
Tlf. (02) 91 13 72

Overlærer Preben Feddersen
Caroline Amalievej 11
5874 Lundeberg, Hesselager
Tlf. (09) 25 14 77

Overpostbud E. Holger Grome
Tårnby Torv 24, 2770 Kastrup
Tlf. (01) 50 33 86

Sparekassedirektør Einer Hauberg
Holballe 3, 6473 Tandslet
Tlf. (04) 44 76 04

Rektor Paul Holt
Præstevangsvej 35, 8210 Århus V
Tlf. (06) 15 48 05

Direktor G. Jespersen
Gullestrupvej 7, 7400 Herning
Tlf. (07) 12 11 84

Oberst K. Kjeldsen
Rollosvej 3, 5200 Odense V
Tlf. (09) 16 86 03

Tandtekniker Leo Kæraa
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. (06) 27 04 28

Arkitekt Ove Chr. Lembcke
Brødregade 19, 8900 Randers
Tlf. (06) 42 51 30

Kontorchef O. Olesen
Leonorasvej 8, 9000 Hasseris, Aalborg
Tlf. (08) 18 04 51

Redaktør Johs. Rasmussen
Omkulevej 9, 7100 Vejle
Tlf. (05) 82 65 72

Provst Poul Riis
Herrestræde 1, 4200 Slagelse
Tlf. (03) 52 05 33

Solveig Skjøtt
Dalso Park 128, 3500 Lille Værlose
Tlf. (02) 48 56 74

Fhv. justitsminister Knud Thestrup
Rosenvængets allé, 10.3, 2100 Kbh. O
Tlf. Obro 41 72

Bladet

Pigtraad - Gestapofangen

Udkommer med 7 numre i år.
(De lige mdr. + november)

ABONNEMENT

Bengtasevej 6, 2900 Hellerup.

(01) 62 77 80.

Giro 9 31 54 54.

Eventuelle fejl i besørgelsen af bladet rettes lettest og hurtigst ved henvendelse til udleveringspostkontoret.

ANNONCER

Chr. Winthers Vej 1,

8600 Silkeborg

(06) 81 07 09.

Ved indbetaling af gaver benyttes girokonto nr. 6 45 30 58.

REDAKTION

Johs. Fosmark,
(ansvarshavende).

Chr. Winthers Vej 1,

8600 Silkeborg.

(06) 81 07 09.

Frode Toft,

St. Kongensgade 63,5,

1264 København K.

(01) 15 59 57.

TRYK

Fjerritslev Avis Offset.

INDHOLD:

Talen for Kaj Munk,	
som tyskerne forbød	3
Hvidsten-Dagbog II	5
H. M. Lunding fylder 80.	8
Ny invalid hver dag.	11
Filmen Holocaust ryster tyskerne	12
Kritik fra Aalborg	13
Runde dage	14
Godt at vide	16
KZ-sange.	16
Henvendelse til Helmut Schmidt .	18
Stor interesse blandt de unge . .	19
Foreningerne	21-25
Bøger	25
Mindeord	27
Adresseliste	28

De efterfølgende numre af vort blad udkommer 15/4 og 15/6. Stof fremsendes 4 uger før de nævnte dage.

Pigtraad-Gestapofangen

NR. 1

JANUAR 1979

32. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af dansk fanger fra
Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen . Landsforeningen
Gestapo-Fangerne . Hannover-Stöcken-gruppen . Horserød-Foreningen . Landsforeningen af kz-fanger fra
Neuengamme . Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

Bålet er brændt ned - men gnisterne er fløjet vidt omkring

Kaj Munks gribende jordefærd på den lille vestjyske kirkegård

Den 1. januar var det 35-årsdagen for mordet på Kaj Munk. Vi bringer i den anledning Ernst Mentzes reportage fra den enestående begivenhed. Den kom IKKE i hans blad p.g. den tyske censur.

Femten kilometer nord for Ringkøbing drejer en vej vest over fra hovedvejen mod Madum og Vedersø. Det sidste navn findes kun med halvt udviskede bogstaver på et skilt i vejens søndre grøft.

Herude står storm og regn i et iskoldt slud fra Vesterhavet ind over det flade land. Ud for Husby Klit brøler havet sin evighedssang, medens de forkrøblede træer i markskellene bøjer sig mod jorden. Foran hvert stråtekt hus i den lille landsby Vedersø, bag den inderste klittrække, pisker flag på halv mod de afskallede stænger. Sognets præst, Danmarks skjald, Kaj Munk, skal gravsvættes ved den hvide kampestenkirkes østre gavl.

Fra dette sted, et af de højeste på egnen, ser man ud over det barske land, mod klitrækken, der skjuler havet, mod heden og plantagen, som han elskede - og bort mod hjemmet, præstegården, der dukker sig bag en lav bakkeskråning nogle kilometer fra byen.

I løbet af formiddagen var den hvide bære ført fra kapellet ind i kirken og stillet foran alteret svøbt i præstegårdens rød-hvide flagdug. Et kors bundet af enebær og revling fra Kaj Munks udstrakte jagtrevier og en buket liljekonvaller var lagt over flaget, og på buktens hvide atlaskbånd læste man: Farvel lille Far. - Yrsa, Helge, Arne, Inger, Solvej og Mogens.

Præcis kl. 14 begyndte klokkerne at kime, men her var kalden overflødig. De var kommet fra alle dele af sognet, fra nabosognene og langvejs fra, til vogns, på cykle eller til fods. Det lille kirkerum var allerede tæt fyldt af sognets egne og enkelte fremmede, blandt

hvilke sås Det kgl. Teaters chef Cai Hegermann-Lindencrone, professor, dr. Niels Nielsen, forlagsboghandler Arnold Busck og frue, forfatterforeningens formand Harry Søiberg, forlagsboghandler P. Westermann, cand. mag. Harald Mogensen, direktør Tryde, Nyt Nordisk Forlag, teaterdirektør Thorvald Larsen, skuespillerinde Ebba Wieth og dr. phil. Frederik Schyberg. I kirkens kor sad Ribebispen, dr. phil. C. J. Scharling, omgivet af præster og provster fra nære og fjernere sogne. Til venstre for børen, lige under prædikestolen, havde fru Lise Munk og børnene samt den nærmeste familie taget plads i den forreste og de nærmest følgende stolerader.

Hoved ved hoved sad og stod man i kirken, da højtideligheden indledes med salmen: »Dybt hælder året i sin gang«, men sangen lød ikke kun inde, ud over kirkegården blev salmens ord sunget af tusinder, som ikke havde fundet plads i den lille landsbykirke. Da de sidste toner var døet bort eller af vinden ført ud over landet, stod sognepæsten fra Sct. Mikkelssogn i Slagelse, dr. theol. Niels Nøjgaard, bag børen og talte over sin ungdomsven. Dr. Nøjgaard talte ud fra ordet: Ild er jeg kommen at kaste på jorden, og hvor ville jeg, at den allerede var optændt.

Med Kaj Munk var Vor Herres ild kastet ind iblandt os. Han var en ildsjæl. Menneskekærligheden luede som et bål i hans hjerte, så ægte, så høj og dyb, som den sjældent findes. Og med ildhu fulgte han kærlighedens, sandhedens og rettens vej på jord, om han så skulle brændes til døde derved.

Og ilden i ham var fra himlens arne, kastet ned i ham af Jesus Kristus.

Da de forleden dag i vort kongelige teater rejste sig for i stilhed at mindes Kaj Munk, og da mindehøjtideligheden udsendtes fra vort frie broderland, Sverige, da var det kunstneren, digteren, skribenten, folkevækkeren, der blev hyldet midt i sorgen og takket midt i savnet.

Her i Vedersø kirke, hvor en mindre og intimer kreds er samlet, er det præsten, vi først og fremmest mindes, her, hvor han for 20 år siden begyndte sit arbejde, og hvor han groede fast. Han elskede stedet her, elskede naturen og menneskene. Vi mindes ham som vor ven, som sognets mand og som hjemmets mand.

Det ved I her i Vedersø, at denne ildsjæl, som blev sat iblandt jer, havde et ægte præstehjerte. I ham flammede en kærlighed til medmennesker mere dyb og ægte, end den ellers brænder i præster. Og den havde intet med blodsødhed at gøre. Den var forenet med hans ildhu, med de strenge og ubønhørlige krav, han mødte med. I har fået begge dele at mærke lige til det sidste.

Han har beriget sine venner ubeskriveligt med ilden fra dette flammende præstehjerte. Hans kærlighed har oplivet og opvarmet os. Hans krav har kaldt os ud og sporet os fremad.

Han har skænket sit hjem, Lise og børnene, en rig skat med den mærkelige kærlighed, som var hans, så jeg mener, I har modtaget en rigdom fra ham, der må kunne strække til livet ud.

Jo, Gud har givet os en stor gave med Kaj Munk, sin tjener.

Munk var en kæmpende sjæl. Han blev aldrig en af de salige besiddende. Han ejede kun troen i kamp. Tvivl og anfægtelse indtil sjælens dyb var det element, hans tro levede i. Men denne tro var ganske enkel og jævn, så ligetil og barnlig, men den var en klippegrund, fast som naturen selv, og på denne klippe var det, bålet sydede og flammede.

Han var ikke uden fejl, skønt vi, der holdt af ham, og hvem han har skænket så meget, har vanskeligt ved at se dem - de var der nok, og andre har været mere klarøjede og skarptskuede til at se dem.

Først og fremmest: Også i denne herlige Guds skabning havde oprøret mod Gud magt. Han var en synder, og kun ved Guds nåde var og er og bliver han det, han var og er

og bliver. Kun ved Guds nåde. Men Guds nåde har ikke været forgæves imod ham. Det vidner jeg og mange med mig.

Munk havde en dyb ængstelse i sin sjæl, en nagende sorg i dette brændende hjerte. Det var angsten for, at det danske folk er et rådent folk, viet til uafvendelig undergang. Denne angst forvandles til tider til vished, der var ingen anden mulighed. Men også håbet slog op igennem den - og det er skønt at kunne sige: særlig i de seneste måneder - og det håb bekræftede, at kampen, han stred og måtte stride, ikke var forgæves. I hvert fald: uden at kæmpe mod det rådne Danmark og for et nyt og sundt fædreland kunne han ikke leve. I denne kamp er han faldet. Han har måttet overlade den til os.

Bålet er brændt ned. Han er ikke mere ib-

landt os. Og dog er det kun tilsyneladende sådan. Gnister fra denne ildsjæl er fløjet vidt omkring, er faldet i mange sjæle og har tændt ild, og vi kan kun mindes ham værdigt og ret ved at holde denne ild for kærlighed, sandhed, ret, kraft og vilje brændende i vort liv.

Og på en endnu bedre måde er det usandt, at bålet er brændt ned. Det er slukket her, men kun for at tændes skønnere, renere på evighedens strand. Det er vor tro. Det er vor trøst. Det er vor stille fred og glæde.

»Ild er jeg kommen at kaste på jorden, og hvor ville jeg, at den allerede var optændt.«

Hans liv blev kort, men ikke derfor ufuldendt.

• Efter at have afsluttet sin tale bad dr. Nøjgaard alle være stille med ham et øjeblik. Kun vokslysens syden hørtes, vægerne var

blevet lange, og vokset dryppede fra kronerne ned over bøjede rygge. Tankerne gik til ham, til alt det, der lå forud. - Så blev stilheden brudt. Aksel Schiøtz sang Ewalds »Udrust dig helt fra Golgatha«. Til tonerne af »Den store mester kommer« blev kisten båret ud af købmand Niels Skytte, tidligere lærer i Vedersø Fjelking, præstegårdens forpagter Chr. Berthelsen, gårdejer Lauritz Testbjerg, pastor Berthelsen, Sønderbjerg, sekretær i Dansk Ungdoms Samvirke Ib Gottlieb-Petersen.

Medens hoveder blottedes, og tårer randt over mangen furet og vejrbitd kind, blev båreren ført over kirkegården til graven. Her forrettede Dr. Nøjgaard jordpåkastelsen, og den store menneskemængde bad Fadervor højt - gribende og betagende. Et minde for livet for dem, der var til stede, var dette øjeblik, da hænderne foldedes, og bønnens ord kom over alles læber for straks efter at kastes bort af stormen.

Højt over kirkens tårn fløj tre vilde svaner. De store, stolte fugle strakte hals, og man syntes at fornemme et jesusus.

Provst K. L. Aastrup fra Husby takkede på fru Munks vegne de mange, og præsterne sang for til salmen »Vor Gud han er så fast en borg«. Klare, faste mandsstemmer:

*Og tage de vort liv,
gods, ære, barn og viv,
lad fare i Guds navn,
dem bringer det ej gavn,
Guds rige vi beholde.*

En gammel mand ved min side græd. Han var en god mand, vor præst, og så var han dansk.

ERNST MENTZE

NORGE

Vor fangekammerat, den norske advokat Axel Middelthon, der er formand for vor norske broderorganisation, »Krigsinvalidforbundet«, er blevet tildelt ridderkorset af den kongelige St. Olavs orden. Vi gratulerer.

UNØJAGTIGHEDSAPOSTLEN

Fangeforeningen i Oslo holdt nytårs-møde den 16. januar.

Talen blev holdt af juristen, formanden for Krigsinvalidforbundet Axel Middelthon. Hans emne var: Thorkild Hansen, unøjagtighedsapostlen.

Hadsund

Det norske fangeblad »Grini-Posten« bragte i sit nytårsnummer en artikel om Bernadottegården i Hadsund. Artiklen giver en meget rosende omtale af forstanderinde Bente Pedersens ledelse af plejehjemmet. Det siges bl.a., at beboerne på Bernadottegården har et friere og mere triveligt miljø, end man kender fra de fleste hjem af denne art.

Det simple træ Kors, der straks blev rejst i plantagen, hvor Kaj Munks lig blev fundet.

Hvidsten-Dagbog II

Christian Ulrik Hansen var en god og inspirerende fangekammerat.

CHR. ULRIK HANSEN EN STOR PERSONLIGHED

Pastor Severinsen holdt morgenandagt hver morgen, og da han forsvandt til Tyskland med en benådet dødsdom, fik vi Chr. Ulrik Hansen i stedet. Han var kun 23 år, men en stor personlighed. Han overtog morgenandagterne og var utrættelig i vore diskussioner. I undergrundsarbejdet var han Fleming Junckers efterfølger, efter ham kom Toldstrup, som holdt krigen ud. Chr. Ulrik var personlig ven med Kaj Munk, hos hvem han havde boet og kunne fortælle meget om.

De første, der kom for krigsretten, var Viborg-gruppen. Det varede i 2 dage fra morgen til aften og affødte vældige diskussioner om aftenen i cellen. Forstassistent Boldrup var indstillet til dødsdom, som blev ændret til mildeste straf, nemlig 2 års fængsel. Han benægtede rapporten fra Gestapo i Århus, idet han påstod ikke at have anvist nogen plads til nedkastning, men kun et område for spejderbevægelse - det gav stof til eftertanke hos os andre.

KRIGSRETTENS DOMME

Krigsrettens domme var på nogle punkter ens. Hvis man f.eks. havde været med til en nedkastning, som ikke var lykkedes, var det 4 års tugthus, 2 gange mislykket var det 6 år. Men en gang, hvor det var lykkedes, var det dødsdom, uanset hvor lille rolle man havde spillet ved modtagelsen. Havde man huset eller transporteret sprængstof, var det også dødsdom.

Vi gennemgik alle vore rapporter i tanker. Vi havde ingen kopi, men vi havde haft rigelig tid til at gennemtænke dem. Jeg kunne min rapport udenad, sætning for sætning. Ais Venning fra Råsted og jeg besluttede at ændre lidt i vore rapporter, når de blev gennemgået i retten for at sanere de punkter, der kunne være belastende efter det, vi nu kendte til krigsrettens domme.

Hvidsten-gruppen kom i krigsretten på Dagmarhus efter Schalburgtaget af Tivoli, som vi kørte lige forbi den 26/6. Jeg kan huske, at en af vagtsoldaterne sagde: »Det er jeres venner, der har gjort dette.«

Lokalet for retten var ret så pompøst. Vi forbrydere sad amfiteatralsk på træbænke og foran var der et treflojet bord med grønt klæde. For midterbordet sad de 3 dommere, midaldrende, højt ansete jurister dr. jur. o.s.v. Ved det venstre bord sad forsvarer og sekretær. Ved det højre bord anklager og tolk.

En for én blev vi kaldt ned og fik gennemgået rapporten fra Århus. Den blev oplæst, sætning for sætning gennem tolken.

TOLKEN FORSØGTE AT HJÆLPE

Tolken var en sønderjysk købmand, som havde fået kolde fødder (jeg fik efter krigen besøg af hans kone). Han forsøgte at hjælpe os. - Da jeg kom for, og vi nåede til den famøse sætning, at jeg havde kørt 4 kasser sprængstof fra Hvidsten til Randers, oversatte han det til »De har ikke kørt 4 kasser sprængstof fra Hvidsten til Randers«. Jeg svarede: »Jo, det har jeg«, hvorefter han brød ind og gentog: »De har *ikke* kørt 4 kasser sprængstof fra Hvidsten til Randers«, hvorefter jeg svarede: »Jo, det har jeg, men jeg anede ikke, hvad der var i disse kasser. Jeg gjorde det kun for at hjælpe andre. Transportproblemerne var store under krigen, og man hjalp derfor hinanden mest muligt.«

Tolkens hjælp kom overraskende for mig, men da jeg vidste, at det stod i en anden rapport, at jeg havde kørt for gruppen, ville jeg hellere være et uskyldigt offer for et transportproblem end at blive involveret i gruppens arbejde, derfor vedkendte jeg mig rapporten med denne rettelse - jeg var desuden nervøs, for at retten skulle blive kendt med min arrestation i Viborg-sagen.

Nu viste det sig, at vi havde en vågen forsvarer i modsætning til Viborg- og Årsgruppen, hvor forsvareren intet havde præsteret.

Vor forsvarer startede også med en mægtig nazistisk tale, hvor han fordømte al sabotage og nedkastningsarbejde, men kom derefter ind på den enkelte forbryders rapport og gjorde et stort arbejde ud af dem.

Til læserne

TAK

til de 75 procent af vore læsere, som har betalt abonnement på vort blad for 1979.

Også tak til de mange, som har sendt et ekstra beløb som bidrag til vort arbejde.

MEN

de sidste 25 procent, som endnu ikke har nået at betale, skulle vi også gerne have med. Som en slags huskeseddel vedlægger vi et nyt girokort i dette nummer. De der **har** betalt bedes annullere kortet eller bruge det til at tegne en ny abonnent.

STOP

Desværre må vi standse tilsendelsen af bladet til alle der ikke har betalt senest 15. marts. Vær derfor rar og betal, inden det går i glemmebogen.

Mindestenen i Hvidsten er monumental, enkel og taler stærkt til den besøgende.

MARIUS FIIL HOLDT TALEN I RETTEN

For mit vedkommende havde forsvareren bidt mærke i tolkens forsøg på at hjælpe mig, idet han sagde, man kunne forstå, at hr. Christensen var en fuldkommen ærlig person, og at han trods tolkens forsøg på at hjælpe ham - endda to gange - bekendte sin andel, men man må også derfor indse, at hr. Christensen intet havde anet om disse kassers indhold, idet han kun er udnyttet af de andre for at klare et transportproblem.

Afhøringerne tog hele dagen. Den næste formiddag, da det var slut, fik vi lejlighed til at supplere vore indlæg. Der var kun to, der benyttede sig af det. Marius Fiil stod op og

holdt en virkelig god tale mod besættelsen og nazismen. Han sagde bl.a., at et frit Danmark gerne ville byde det tyske folk velkommen, når krigen og nazismen var slut.

TILBØD AT MODTAGE DØDSDOM TIL GAVN FOR EN FAMILIEFORSØRGER

Den anden var Niels Kjær, som rejste sig op og bad retten dømme ham til dødsdom, fremfor en af de andre, som var familiefar (han havde på det tidspunkt ikke opfattet, at han var indstillet til dødsdom). Tolken oversatte det til - »om den høje ret ville tage hensyn til, at han var familieforsørger«. - Dyr-læge Iversen og jeg, som var de eneste, som

forstod tysk, så på hinanden. Vi trak på skuldrene og sagde intet. Dommene var på det tidspunkt afgjort.

Vi ville gøre Niels Kjær ulykkelig ved at fortælle om den forkerte oversættelse, men vi var alle vidne til den mest uselviske handling, jeg nogen sinde har oplevet.

Vi blev derefter lukket ind i et andet lokale, medens retten voterede. Min egen mening var, at de spiste en god dansk forkost, hvad man kunne mærke, da vi kom ind efter et par timers forløb.

HVIDSTENGRUPPEN FIK 8 DØDSDOMME

Da vi blev kaldt ind, rejste vi os op i en rundkreds, tog hinanden i hænderne og ønskede held og lykke. Vi fik derefter i retssalen forkyndt dommene - 8 dødsdomme - 3 tugthus på livstid (deriblandt Tulle Fiil), 2 fik 4 års tugthus samt Gerda Fiil 2 års ungdomsfængsel (hun var 17 år).

På vej hjem til Vestre fornemmede vi generalstrejken i byen og en af de dødsdømte udtalte, at nu går det fremad, befolkningen er med os nu.

Når man læser de sidste breve fra alle de henrettede fra denne tid, er der selvfølgelig noget ensartet i disse, for de er jo skrevet i den samme situation med den visse død for øje, men først og fremmest skinner der en beslutning som ro igennem. F.eks. skriver en »at jeg skal af sted nu, kan jeg ikke være glad for, det ville være unaturligt i min alder, men måden det sker på, er helt i orden?. De er alle forbavsede over, hvor roligt de kan tage det, og de angrer ikke, at de gik ind i kampen, selv om det kom til at koste livet. Verset fra »Altid frejdig« kom til at betyde meget for mange.

I Århus arrest sad jeg en tid i samme celle som Oluf Kroer fra Randers havde siddet i, de 12-13 dage fra han blev taget, til han blev skudt. I væggen havde han indridset »Kæmp for alt, hvad du har kært, dø, om så det gælder, da er livet ej så svært, døden ikke heler«.

Den 29/6 1944 blev de 8 dødsdømte fra Hvidsten-gruppen skudt og samme dag skrev Tulle Fiil følgende brev:

Tysk Afdeling, Vestre Fængsel
29. juni 1944.

Til Det tyske Riges Befuldmægtigede, Dr. Best.

I Anledning af, at De i dag har henrettet 8 danske Mænd, føler jeg Trang til at sige Deres Excellence min Mening, ikke for min Families Skyld, som i Dag er blevet skudt, men for alle dem, der kommer efter dem, for nogle kommer der, det ved vi. Deres Excellence må da kunne forstaa, at fordi der sket Sabotage ude i Byen, og der bliver henrettet 8 Mænd, som ikke har haft noget med det at gøre, saa vil Uroen ikke holde op, den vil tværtimod blive værre.

Deres Excellence har jo været saa længe i Danmark og maa vel efterhaanden forstaa dansk Tankegang. Det Arbejde, vore Mænd har gjort, er ikke gjort af Had til Tyskland,

577E1

Shalom - velkommen til JERUSALEM KIBBUTZ TEL AVIV EILAT NATHANYA

Alle oplysninger: Deres
autoriserede rejsebureau eller
**Den Israelske
Stats Turistbureau**
Vesterbrogade 6 D - 1620 Kbh. V
Tlf. (01) 12 96 80 - (01) 11 96 79

men fordi Danmark er i Krig, men jeg er bange for, at der efterhaanden bliver et saadant Had til Tyskland, ikke af os, der sidder indespærrede, vi har lært at forstaa Tyskerne en lille Smule, men af alle de Mænd, som er væk, hvis Børn engang bliver voksne Mænd, og hvad de vil tænke og føle, er ikke svært at gætte sig til. Jeg ved, at disse Børn vil blive opdraget til at være stolte af Deres Far.

Jeg har selv en lille Pige, som i Dag har mistet sin Far, Morfar og Morbroder. Hun kan heldigvis ikke forstaa det. Men kunne hun, ville hun alligevel være stolt af dem. De havde et Maal i Livet, og var ikke bange for at dø for det, for som min Bror sagde den sidste Gang, jeg saa ham:

«Vi ved, at Fjeld kan sprænges,
og tvinges kan en Elv,
men aldrig kan et Folk forgaa,
som ikke vil det selv.»

Den 15. juli om morgenen kl. 5 blev vi 4 tiloversblevne fra Hvidsten-gruppen kaldt ned til stueetagen og mødtes her med Gerda og Tulle Fiil. Vi fik udleveret vor bagage og blev lænket sammen 2 og 2 med håndjern, hvorefter vi blev transporteret sydpå i lastbil med en imponerende eskorte - 12 sværtbevæbnede soldater samt en motorcykel. Det var en vidunderlig smuk sommerdag med blå himmel, og vi nød i allerhøjeste grad det grønne landskab.

«MEN DANNEBROG VAJEDE...»

Da vi kom om bord på færgen i Gedser, blev vi ført ned til restaurationen og blev befriet for håndjernene. Vi følte os faktisk som almindelige turister. Vi var eneste passagerer og fik alt det, vi kunne spise plus 2 øl hver. Jeg benyttede lejligheden til at anbringe de pengesedler, jeg havde, inde i foret på min frakke, hvad jeg havde god fornøjelse af 3/4 år senere på vej hjem.

En tikroneseddel gav jeg den ene tjener sammen med mit visitkort med min kones

adresse. Herpå havde jeg skrevet »En kærlig hilsen fra min vej sydpå til ukendt adresse«. Man kunne på det tidspunkt få meget for 10 kr., men min kone fik aldrig den buket blomster, jeg havde tiltænkt hende.

Da vi ankom til Warnemünde og spadserede ud fra færgen 2 og 2 i jern, havde hele mandskabet stillet sig op i espalier og blottet hovedet, da vi passerede. Det var en smuk afskedshilsen, men det smukkeste minde var trods alt fra ventesalen på banegården lige over for færgen, hvorfra vi så færgens afgang med Dannebrog vajende mod den blå sommerhimmel.

Efter et par timer i ventesalen i Varnemünde kom vi med et tog, nu kun eskorteret af 2 SS-officerer, stadig som turister i en dobbeltkupé med åbning imellem. Vi fik lov til at sidde i den ene kupé, medens de 2 officerer sad i den anden.

Vi var klar over, at det var vor sidste dag under gode forhold. Vi sad i vort eget tøj, havde masser af mad, tobak og chokolade (i Vestre Fængsel havde vi ved afgang fået udleveret pakker fra familien), og vi var enige om at bruge så meget som muligt. Endvidere havde Tulle Fiil fået en stor æske chokolade fra dir. Helmer Rosting fra Røde Kors.

Vi bød også de tyske officerer af vore gode forråd, hvorved vi selvfølgelig opnåede en særstilling, men vi havde det vældig hyggeligt, og en gang hørte jeg den ene officer sige: »Det er fantastisk, det er som om de er på skovtur.«

Da vi nåede Lübeck, var det aften. På banegården kom 2 unge Røde Kors piger ret hovmodigt og bød os på suppe, den så bestemt ikke appetitlig ud og lugtede derefter, så i stedet for at tage imod suppen, bød Tulle Fiil dem af sin fine æske chokolade. Jeg har sjældent set så forundrede ansigter, men pigerne skyndte sig at neje og tage imod chokoladen.

Vi kom til Kiel kl. 2 om natten, vandrede gennem den mørke og bombede by til fængslet, hvor vore pakker blev taget fra os, vi blev derefter lukket inde i hver sin mørke enecelle med ditto tanker.

Den næste morgen blev jeg vækket kl. 6.30 med et krus suppe og et stykke rugbrød, kom derefter ned i kælderens og blev kropsvisiteret, måtte kun beholde tandbørste og kam. Det lykkedes mig dog at smugle nogle cigaretter og 1 æske tunolperler.

Min celle var en lille mørk eenmandscelle på 3. sal med en dobbelt køje. Udenfor vinduet var der monteret et svært jernstativ med uigennemsigtige råglasplader som jalousi.

Det viste sig senere, at det var på grund af, at kvindefængslet var lige overfor. Den 18. juli kl. 9 blev der blæst luftalarm. Jeg lå på min køje og funderede over tilværelsen. Humøret var på nulpunktet.

Luftskytset bragede, og pludselig kom bomberne, de hylede infernalsk, inden de ramte.

FÆNGSLET RAMT AF 7 BOMBER

Der faldt 7 bomber i og ved fængslet, bygningen, hvori jeg sad, blev skåret igennem 4 1/2 meter fra min celle fra kvist til kælder. Det blev mørkt som den sorteste nat. Jernstativet uden for mit vindue blev blæst ind gennem min celle, ødelagde min dør og blokerede denne.

Jeg selv fejlede dog intet, udover at jeg følte mig som mørbanket. Da støvet havde lagt sig, kunne jeg se over til kvindefængslet og fik kontakt med Gerda og Tulle, så de var også reddet.

Sidst på eftermiddagen fik de min dør brækket op, og jeg blev flyttet hen til Ais (Anders) Venning, som beboede en celle, som stødte umiddelbart op til bombekrateret. Hans celle havde ligget i et tomrum, den fej-

EMBORG

International handel med
dybfrost specielt kød -
fjerkræ - fisk.

Produktion og markeds-
føring af mejeriprodukter
i afrikanske lande.

Produktion og eksport af
malt til ølbrygning.

Teknisk know how i forbin-
delse med etablering af
bryggerier, slagterier, køle-
og frysehuse samt mejerier
overalt i verden.

Hovedkontor: Hasserisvej 139
9000 Aalborg, telf. 08 - 13 12 23

lede intet. Der står i min dagbog kun, at vi bad aftenbøn sammen.

Den næste morgen viste det sig, at vi alle 6 havde overlevet, vi blev ført til banegården og blev kørt med tog over Rendsburg til Neumünster.

Nu var vi ikke længere turister. Men kørte nu i officielle fangevogne, som bestod af en bred midtergang med en del celler på ca. 1 kvadratmeter på begge sider, vi 4 blev stuvet ind i en sådan celle, måtte stå op og kunne næppe røre os.

Vi overnattede i fængslet i Neumünster, hvor vi 4 (fra Hvidsten-gruppen) fik en møgbeskidt eenmandscelle med 2 dobbeltkøjer. I dagbogen står der, at jeg fortalte om en cykeltur, jeg året før krigen havde foretaget til Frankrig. Underholdning skulle der til, den ene af os havde faktisk et chok fra bombardementet i Kiel.

Næste morgen blev vi nede i fængslsgården for første gang vidne til den umenneskelige behandling, tyskerne kunne præstere, idet nogle 12-13 års drenge blev ført frem i kolonne, nogle var barbenede og der faldt svære lussinger. Det var svært at se på uden at kunne gøre noget.

IKKE ET HELT HUS I HAMBURG

20/7 - Gik fra fængslet kl. 8 til banegården og kørte videre til Hamburg og med citat direkte fra dagbogen: »Nok havde jeg troet, at byen var bombet, men så slemt som det var, kan man ikke forestille sig, ikke et helt hus, tomme gader, ydermure og skorsten km efter km med bombardement i Kiel i frisk erindring virkede det kolossalt på os.«

Om eftermiddagen kørte vi videre til Lübeck. Vi spadserede uden for byen til nogle politibaracker, hvor vi blev stuvet 16 mand ind i et lokale. Italienerne, grækere, bulgarer, nordmænd, franskmænd og os fire. Vi fik et stykke rugbrød, det var alt, hvad vi fik den dag. Kübelen (latrinen) var en overskåret olietønde uden låg. Den var placeret midt i lokalet.

Vi lå på det bare gulv og kunne ikke ligge udstrakt, jeg kan huske 2 italienere, der sad i det ene hjørne og aflusede hinanden.

Den næste morgen spadserede vi tilbage til banegården og kørte videre med toget vestpå og hørte her af tyske fanger om det mislykkede attentat på Hitler. Disse fanger fortalte os også, at vi sikkert skulle af i Bützow, hvor der sad en del skandinaviske fanger.

Tugthuset hed Dreierbergen og blev blandt fanger kaldt Det røde Helvede.

Vi kom ganske rigtigt af i Bützow, som ligger ca. 30 km syd for Rostock. Vi blev afhentet af vagtbetjente fra tugthuset og havde en dejlig spadseretur i solskin, mellem 1 og 2 km fra banegården.

Vi blev sluset ind gennem hovedporten og kom over gårdspladsen ind i centralen, hvorfra trapper og gange førte rundt i tugthuset.

GULE PLAKATER FORTALTE OM DE HÆNGTE I TUGTHUSET

Selv om centralen var meget stor og høj, mindede den mig om den tids proprietærgårde, hvor dyrskuepræmieplakaterne hang på knagerækkerne, idet der her hang en masse gule plakater hulter til bulter, som forkyndte, at den og den var hængt her i tugthuset p.gr. af landsskadelig virksomhed. Min læsning af disse plakater blev brat afbrudt af en knaldende lussing. Jeg havde at stå ret og se

VIRKELIGHEDEN OVERGÅR SOM REGEL JAMES BOND

En fin dansk officerstype, oberst H. M. Lunding, der under krigen som dansk efterretningsschef var dødsdømt og fra sin celle i tysk fængsel så bl.a. admiral Canaris blive hængt, fortæller her i en fredelig midtjysk landlig idyl om sit stærkt bevægede liv.

Af Johs. Rasmussen

Agenthistorier har været på mode i mange år. Man har i bøger og film hørt de mest hårrejsende ting om efterretningsarbejdet. James Bond og Lemmy ordner alt. Og det er rigtigt, at moderne spionage, efterretningstjeneste, som vi bl.a. på dansk kalder det, kan rumme megen spænding og dramatik. Men i dette erhverv, som i de fleste andre, er de 98 pct. af arbejdet ganske simpelt surt slid og ensformigt rutinearbejde. Man skal udvise tålmodighed og arbejde hårdt. Og ofte er den eneste løn, at ens indsats mistænkeliggøres, kritiseres og nedvurderes. Som regel er man tilmed af naturlige årsager afskåret fra enhver offentlig polemik, enhver form for svar.

- Det er en erfaren herre, der udtaler disse ord. Næmlig oberst H. M. LUNDING, til 1963, da han gik på pension, chef for den militære efterretningstjeneste i Danmark. Han flyder 80 år den 25. februar.

Han er sønderjyde, opvokset ved landbruget, og nu i sit otium er han atter vendt tilbage til landlivets glæder. Han blev konsulent for Dansk Jagtforening og havde nogle år, til for nylig, tilsynet med dambrugene under godset Bidstrup, og stadig bebor han en stråttækt idyl, en skovfogedbolig, under dette gods. Det hedder »Bækkelund«, og adressen er Lerbjerg pr. Hadsten.

Tysk soldat i 1. verdenskrig

Hvad har den mand ikke oplevet? Han er født på en lille gård ved Jels af danske forældre, nationalt og religiøst vakte, og indtil 1920 hørte Jels med til det tyske kejserrige.

Han måtte derfor, så ung han var, springe tysk soldat de to sidste år af første verdenskrig. Han blev præjsisk Ulan og var med på både Vest- og Østfronten. Ind imellem blev han såret i halsen og fik også malaria, bl.a. på en transport til Balkan og Tyrkiet med

ligeud.

Vi blev nu ført til et lokale, hvor vi i det ene hjørne skulle klæde os af til skindet, hvorefter vi med kam og tandbørste skulle gå over til det andet hjørne, hvor vi fik udleveret vort fangetøj. Det lykkedes mig endnu en gang at få en æske tunolperler med.

Fangetøjet bestod af 1 par bukser og 1 jakke med gule striber, 1 vest, 1 hue, skjorte og 1 par underbukser, fodklude, som var et stykke firkantet lærred, som bindes over anklerne.

flyvemaskinedele. Atter rask og hjemme i Nordslesvig blev han gendarm i Den internationale Kommission i Flensburg, mens man holdt folkeafstemning i Sønderjylland om landets tilhørsforhold, nu Tyskland havde tabt krigen. Senere kom han ind i den danske hær - måtte for resten begynde helt fra bunden, trods en hård tysk rekruttskole og barske krigsmæssige erfaringer på fronterne.

Men han blev da dansk rytterofficer og kom i 1936 til Generalstaben og ind i efterretningsvæsenet.

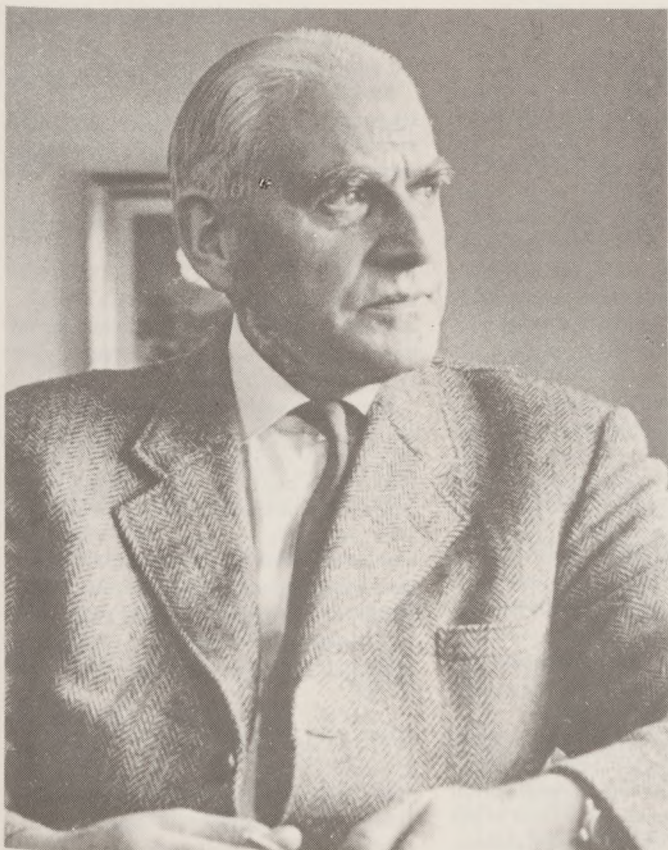
Samme år hjemførte han ved Olympiaden i Berlin - foruden meget andet også et stort nazistisk propagandanummer - en flot bronzemedalje for sin ridning i military. På Olympiadens sidste dag.

Her knyttede han i øvrigt i det skjulte vigtige kontakter med militære efterretningsfolk fra flere af Tysklands antinazistiske nabo-lande.

Da krigen nærmede sig Danmarks dør, 9. april 1940, havde han og flere danske ambassadefolk og bladkorrespondenter i Berlin længe set, hvor det bar hen. Men man talte for døve øren herhjemme. Man advarede kraftigt, men som sagt forgæves.

Under besættelsen indsamlede Lunding og ligesindede så i al stilhed en masse værdifuldt materiale, som man dels pr. kurer via Stockholm fik frem til det allierede hovedkvarter i London, dels siden direkte pr. radio til London. Lunding havde gode forbindelser i Polen, Tjekkoslaviet og Ungarn, med hvem han udvekslede materiale i tiden op til krigen. Og under besættelsen var han også i Stockholm ligesom han på den hjemlige front lå meget på farten og fik opbygget et fint meddelernet landet over, når det gjaldt tyske hærflåde- og fly-enheders oplaceringer, opbygningen af »Vestvolden« i Jylland o.s.v.

Men da vi nåede frem til den 29. august 1943, da det danske Folketing og regeringen omsider samlede sig sammen til et brud med tyskerne, blev foruden en del politikere og civile embedsmænd, som kom i kortere forvaring, også resterne af den danske hær og flådes officerer, interneret. Lunding havde håbet på internering som rytterofficer. Men godmorgen.

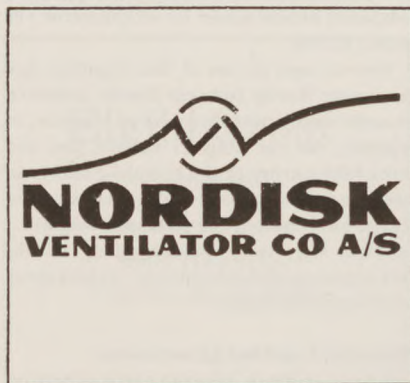
Dødsdømt efter 600 timers forhør

Tyskerne var ikke blinde for, at han var efterretningsofficer, og han blev straks overgivet i Gestapos varetægt. Der slap man ikke grebet om ham resten af krigen.

Lunding blev kort efter bragt til Gestapos hovedkvarter i Prinz Albrechtsstrasse i Berlin, hvor han havde en ussel kælder celle, ene celle, i 10 måneder og var i forhør i 500-600 timer.

Hele bombevinteren 1943-44, hvor de allierede tog hårdt fat med luftangreb over Tyskland, ikke mindst i rigshovedstaden, så nazisterne kunne blive møre, ja, da sad den stakels danske officer her midt i ragnarok. Rationerne var små, knapt til at leve på, forhørene hårde og udmattende, og lys og vand

var det småt med. 11. november 1943 brændte en stor del af fængslet og Gestapo-hovedkvarteret her.

Og 4. marts 1944 var Lunding kaldt til næstkommanderende i Himmlers Gestapo og SS, obergruppenführer Heinrich Müller. Han lod Lunding forstå, at han godt vidste, at denne var en stor løgnhals og vidste meget mere, end han nogen sinde ville indrømme. Men nu kunne han have det så godt. Nu var han dødsdømt.

Ikke ganske lystigt, for ganske vist blev dommen altså aldrig eksekveret, men som krigen skred frem, og som man slæbte rundt med Lunding næsten i takt med bomberne og fronterne, så kunne han ikke undgå at mærke, at han hørte til Det tredje Rigets mere celebre fanger. At der var alvor bag truslerne.

Overværede 8-900 henrettelser

Med Lundings eget ordrette udtryk: Efterhånden var der i fængslet i Prinz Albrechtsstrasse i Berlin ikke meget andet end jernstængerne tilbage. 5. juli 1944 blev han da også flyttet til fængslet i KZ-lejren Flossenbürg i Østbayern, i bjergene, nær den tjekiske grænse. I lange perioder sad han med håndjern på dag og nat, også under luftangrebene. Man overlod intet til tilfældet. Ingen skulle undslippe. Allerede i fængslet i Berlin blev flere fanger dræbt under angrebene. Men nye prominente fanger kom til, hvor en plads blev ledig.

Aabenraa Rederi A/S

Finlands Vicekonsulat

P. F. CLEEMANN
SKIBSMÆGLERFORRETNING
A ABENRAA

telgr. -Cleemann*

tf. (04) 6221 82 - telex 52111

POLYSTYRENSKUM ISOLERINGSMATERIALER

SUNDOLITT

SALG OG SERVICE - INDUSTRIVEJ 8 3550 SLANGERUP ☎ 03-33 51 44

I Flossenbürg havde man, til lejrens store ukrainske vagtmandskab, også et bordel på 12 kvinder, hentet fra KZ-kvindelejren Ravensbrück. Når de var udslidte, blev de likvideret, og man hentede bare nye fanger i Ravensbrück.

Her i Flossenbürg var der mange slags fanger: almindeligt kriminelle, om man så må sige, politiske fanger fra mange lande tillige Jehovas Vidner, jøder, homoseksuelle o.s.v.

Fra 1938 til 1945 havde lejren sammenlagt 110.000 fanger, heraf 16.000 kvinder. 30.000 fanger døde af sult, kulde eller mishandling. Da lejren i april 1945 blev ophævet og fangerne, så udkørte de var, blev sendt i marchkolonner sydpå, var der 45.000 fanger i Flossenbürg. Da amerikanske tropper kun få dage efter indhentede flokken og overmandede SS-vagterne, levede kun få tusinde af fangerne.

Fra sin celle overværede oberst H. M. Lunding i sin Flossenbürg-tid mellem 800 og 900 henrettelser. Somme tider ved pistolskud i nakken. Ellers ved hængning, og da det var mennesker, som havde travlt, havde man rejst en serie galger på rad og række. Alle henrettede var nøgne. Juleaften 1944 var der rejst et kæmpejuletræ på paradepladsen, og vagterne sang ganske ugenert »Stille nat, helige nat«, mens en galge stod i nærheden med en fange, som endnu ikke var skåret ned.

Canaris' sidste timer

2. februar 1945 kom en række prominente fanger hertil, f.eks. den fhv. østrigske forbundskansler Kurt Schuschnigg, hans kone Vera, grevinde af fødsel, og deres 3-årige datter. Her var også den siden så berømte tyske efterretningsschef, admiral Wilhelm Canaris, som der er lavet film om og skrevet bøger om. Han var nu fange her i spidsen for 17 af sine betroede folk, bl.a. hans stabschef, generalmajor Hans Oster. Alle folk kendt fra den mislykkede opstand mod Hitler, og folk, der havde sendt »følere« om fred til England. Via pavestolen i Rom, hvor planerne straks blev robet til SS, idet den tyske spionage også havde skaffet sig indpas i pavens omgivelser.

Canaris og jeg var selvsagt fjender, siger Lunding, men vi vidste begge, at vor ende var nær, og vi respekterede hinandens arbejde, så vi sendte ofte bankesignaler til hinanden. Vi var placeret i naboceller.

Den 9. april 1945 - på denne for alle danske så sørgeligt kendte mærkedag - blev Canaris ved 4-tiden om morgenen hængt. Han havde været i forhør hos Gestapo i lejren til kl. 1 om natten. Han var frygteligt mishandlet, bl.a. havde de brækket hans næse. Han vidste, at alt var ude, og han gav mig pr. bankesignaler besked om at overbringe forskellige private hilsener til hans kone, hvis jeg slap ud af dette helvede.

Nogle måneder efter, da jeg selv var fri og hjemme i Danmark igen, bragte jeg også disse hilsener mundtlig videre til fru Canaris. Samme dag som Canaris blev henrettet, tog Gestapo bl.a. også livet af Canaris stabschef, Hans Oster, og af den kendte teolog og forfat-

ter Dietrich Bonhoeffer.

Med cigaretter blev jeg løskøbt

Kort efter blev alle vi, som ikke var henrettet af dette sjak af omkring 150 prominente fanger, bragt videre. Fronten lå nu alt for nær. Man kunne til stadighed høre det amerikanske artilleri. Vi kom op i nogle salatfade, tyskerne kaldte den slags vogne for »Grüne Minna«, men snart efter brød et par af vognene sammen, og vi blev anbragt i steds mindre vogne. En frygtelig transport, hvor vi var klistret op ad hinanden og dårligt kunne få luft. De mest afkræftede og dem, der besvimelede undervejs, tog de tyske vagter så bare ud og skød lidt bagved bilerne.

Ved en bestemt lejlighed var det nær sket med mig. Jeg kunne ikke mere, og vagterne var allerede på vej. Men jeg havde venner og kammerater blandt de mere hårdhuede af mine medfanger. De skrabede alt sammen, hvad de havde af cigaretter - som bekendt hård valuta her sidst på krigen og den første tid efter - og bestak vagterne. Mit liv blev altså løskøbt.

Vi fartede en del omkring, men omsider fandt tyskerne en bro over Donau, som ikke var helt bombet sønder og sammen.

Vi endte ved KZ-lejren Dachau ved München. Stadig omkring 150 særdeles prominente fanger. Så at sige hele Europa, bortset fra Portugal, var repræsenteret. Også et par danske foruden min ringhed, lods Mikkelsen, Frederikshavn, og styrmand Petersen. Ellers f.eks. en hollandsk krigsminister, en del græske generaler, prinsen af Hessen, gift med en italiensk kongedatter, d.v.s. hun var på dette tidspunkt bukket under for strabadserne i en anden KZ-lejr.

Her var også en søn af den ungarske rigsforstander Horthy (selv var Horthy interneret et andet sted), en tapper nevø af Molotov, en løjtnant, der var fanget i Belgien som sovjetisk faldskærmsagent. Og endelig seks tyske generaler. Med general Halder, engang Hitlers generalstabschef og nærmeste rådgiver, i spidsen. Og stadig Schuschnigg og endelig biskoppen, modstandsmanden, ubådskaptajnen Martin Niemüller.

Hjem over Capri hen på sommeren

En nat, inden de allierede nåede at befri os, blev vi evakueret. Kom over den østrigske grænse til Innsbruck. Vi passede en kz-lejr, men da partisaner få nætter før havde kikket på lejren, skyndte Gestapo sig videre med os. Over Brenner-passet gennem dalen Pusterthal til Italien. Der var 60 Gestapofolk til at passe på os 150 fanger. Forholdsordren lød på, at var der ikke anden udvej, skulle vi likvideres, ikke falde levende i fjendehånd. Men en afdeling af den regulære tyske hær på tilbagemarch hørte om os og befriede os. bl.a. også fordi der var tyske generaler mellem fangerne. Men de 60 Gestapofolk gik endnu frit rundt mellem os andre. Og først siden kom italienske partisaner til og dræbte Gestaposlægnet. Nogle dage efter generobrede en amerikansk armé fronten oppe fra Tyrols

bjerge og befriede os. Vi fanger førtes gennem fronten til Verona, hvor vi kom på lazaret. Alt dette skete omkring 7. maj 1945.

Jeg kom til Neapel og Capri, blev godt forret op på et luksushotel der. I de første sommere måneder efter krigen tog jeg 35 pund på, men det var også tiltrængt. Nogle fanger kom til USA, andre rundt om i verden, når de var fra østlandene, nu Sovjetbeherket, hvad ingen jo godvilligt vendte tilbage til.

I Neapel var på et vist tidspunkt 90.000 tyske krigsfanger og forhenværende kz-fanger.

Men vi 150 blev stadig holdt isoleret og flittigt afhørt af britiske og amerikanske efterretningsfolk.

Men efterhånden hørte man da vores nød-råb. F.eks. havde Christmas Møller erfaret, hvor jeg var og gjorde noget for at få mig hjem. Siden marts 45, i Flossenbürg, vidste ingen i Danmark noget om min skæbne. Min kone var modig, en rigtig soldaterkone, så hun løb fra Røde Kors til Gestapo i København for at få pakker af sted til mig i årene i Tyskland. Men ofte blev de vel væk undervejs, til andre tider løb nogle af vagterne tyvagtigt med en del af indholdet. Noget hjalp det dog.

- Det med henrettelserne -? Jo, selvfølgelig sætter det sine spor de første år efter krigen, at man har overværet, at 800 uskyldige mennesker blev henrettet af Gestapo. Det bliver aldrig rutine. Man føler det stærkt.

Tysk og dansk vævet sammen

- Om jeg aldrig har fortrudt det hele? - Å nej da. Jeg har haft et yderst afvekslende liv fra barnsben, hvor mine brødre og jeg aldrig forsømte en lejlighed til at drille tyskerne. F.eks. skulle min ældste broder engang hejse det tyske flag i skolen på kejser Wilhelms fødselsdag. Han fik hejst det, så den tyske ørn hang nedad. Og så spændte han hjem. Men den rasende lærer vidste godt, det var gjort med vilje, så næste dag måtte min broder tage de 25 slag af spanskroret for sin nationale dristighed.

Man kan godt sige, dansk og tysk på forunderlig vis har været blandet sammen i mit livsmønster, betoner oberst H. M. Lunding. - Efter krigen var jeg i fem år forbindelsesofficer i Sydslesvig mellem det officielle Danmark og den britiske militærregering i området. Derpå igen dansk rytteriofficer til budet kom fra regeringen, at jeg skulle lede efterretningstjenesten.

Og nu, i Nato-perioden, skulle vi sammen med alle de andre lande i Vesteuropa, som Tyskland havde fort blodig krig med, være våbenfæller med Tyskland. Vendt mod faren fra øst. Sådan kan det gå.

Men der var i Nato-samarbejdet med vesttyskerne fine officerer af god menneskelig karat, flere gange af gamle modstandsslægter, som jeg lærte at kende i mine fangeår.

- Nej, jeg har haft et rigt liv, har intet til gode. Og nyder nu en fredelig, landlig pensionisttilværelse, bl.a. sammen med min jagthund »Basta«, slutter oberst H. M. Lunding.

NY INVALID HVER DAG BLANDT TIDLIGERE MODSTANDSFOLK

Nødvendigt med en afløsning for Frihedsfonden, som opløses i 1980

Af Niels A. Eigenbroth

Frihedsfonden vil blive ophævet i maj 1980, men det er tanken at oprette et rådgivnings- og bistandskontor som et nødvendigt mellemlid for de gamle, invaliderede modstandsfolk og sømænd og deres enker på den ene side og sikringsstyrelsen som offentlighedens forvaltningsorgan.

Frihedsfondens bestyrelse har udformet principper for nyordningen, og socialministeren skal nu tage stilling til, om staten kan finansiere et sådant kontor, idet Frihedsfondens indsamlede midler er opbrugt.

Den 21 mands bestyrelse, som siden 1945 har forestået Frihedsfondens arbejde, træder tilbage i 1980 og foreslås afløst af en komité på fem medlemmer, hvis virke i fortsættelse af Frihedsfondens traditioner skal være ulønnet. Til kontoret skal i en halvdagsstilling knyttes en læge med særligt kendskab til eftervirkninger af KZ-ophold og ligeledes i halvdagsstilling en administrator og en socialrådgiver.

• Erstatningsloven til modstandsbevægelsens ofre er populært blevet betegnet som en pyramidelov, idet dens økonomiske belastning vil stige til et vist punkt og derefter på grund af dødsfald formentlig falde jævnt.

Ingen havde ved lovrevisionens vedtagelse forestillet sig, hvor høj en pyramide, der kunne blive tale om. I det første år efter vedtagelsen i 1969 kostede erstatningsloven samfundet mellem 18

og 19 millioner kroner, men for indeværende år vil udgifterne andrage ca. 170 millioner, oplyser Frihedsfondens kontorchef Thorkild Dige.

- Isoleret betragtet er det et svimlende beløb, men sat i relation til statens udgifter under besættelsen bør summen ikke virke overraskende, siger Thorkild Dige. Endnu har erstatningssagerne næppe nået toppen, idet der praktisk taget melder sig en ny modstandsmand eller sømand hver dag om året for at anmode om hjælp.

• Mens der i 1977 af Frihedsfonden blev rejst 494 nye sager, er tallet i 1978 ca. 350. Det er karakteristisk, at antallet af enkesager er i stærk vækst. Til hjælp for unge under uddannelse, hvis forsørgere er døde eller hårdt invaliderede, har Frihedsfonden i 1978 ydet en hjælp på 270.000 kr., og det er 100.000 kr. mere end året før. På dette område har Frihedsfonden nu besluttet, at det unge klientel må dele vilkår med øvrige unge under uddannelse, idet de pågældende dog bevarer deres fortrinnsret til optagelse på et af Frihedsfondens ni 4. Maj Kollegier.

I sikringsstyrelsen er man af den overbevisning, at loven stadig vil nødvendigøre øgede bevillinger. Mens der for fem år siden blev udbetalt invalidepension til 1960 fra frihedskampen, er tallet i 1978

vokset til 3159. I samme femår er antallet af enkepensioner vokset fra 920 til 1252, og børnepensioner fra 68 til 125.

HVEM KENDER...?

For nogen tid siden døde typograf Børge Ejnar Grovermann, og hans søn har henvendt sig til os for at komme i forbindelse med faderens illegale kammerater fra besættelsestiden. Dæknavnet menes at være Gregers eller Gregeren. Sønnen vil gerne have nogle oplysninger om faderens arbejde i besættelsesårene.

Kan du hjælpe i denne sag, så sæt dig skriftligt eller telefonisk - i forbindelse med dette blads redaktør eller kasserer (se side 2 her i bladet).

FROST, SNE OG SLUD

Trænger De ikke snart til en forfriskende kur?

Vi foreslår et 3 ugers kurophold i DDR.

Vælg mellem

BAD ELSTER

1. kl. hotel, priser fra

kr. **2.165,-**

BAD BRAMBACH

Priser fra

kr. **2.165,-**

Specialbrochure kan tilsendes.

Ring efter vores store, nye sommerprogram.

10% rabat til medlemmer af sammenslutningen af danske fanger fra frihedskampen 1940-45.

01-39 62 24
Hansa Folketurist
Avenue 80 · 2200 N
DRF

Eigild Groot

Vognmand

Gl. Skanderborgvej 24

8900 Randers

Telefon 06-42 48 36

HVAD VILLE BENSIN OG FYRINGSOLIE KOSTE HER I LANDET, HVIS UNO-X IKKE FANDTES.

MINDELUNDEN I AALBORG JULEAFTEN

Et par hundrede sluttede op

Trods vinterkulde sluttede et par hundrede op om den højtidelighed, der fandt sted i Mindelunden i Aalborg, bag Ansgarkirken juleaftensdag kl. 16.

Talen blev holdt af sognepræst Cai Rasmussen. Han sagde:

- At mødes her i Mindelunden på julens tærskel er i sig selv en smuk tradition, som det nok er værd at værne om. Det er Søren Kierkegaard, der taler om »den kærlighedens gerning at erindre en afdød«. At gøre det over for frihedskampens ofre lå så ligefor de første år efter befrielsen, men nu er det en smuk og kærlig tradition at drage de kære navne frem i vor erindring, som ellers er så kort, og at vise en solidaritet med deres pårørende, der skal sige dem, at vi endnu er nogle, der husker sammen med dem.

DØDELIGHEDEN BLANDT DANSKE KZ-FANGER

I nr. 4 bragte vi fra et af professor Paul Thygesen udarbejdet materiale en oversigt over danske KZ-fangers dødelighed. Vi bringer her fra samme materiale en specifikation af dødeligheden blandt de ca. 1.900 danske KZ-fanger, der af tyskerne henregnedes under gruppen »politiske«.

Denne gruppes gennemsnitlige dødelighed på 13 pct. varierer fra 3 pct. i Sachsenhausen (16-18 måneders deportation) og 4 pct. i Dachau (med indtil 3 måneders deportation) til 14 pct. i Stutthof (18-19 måneders deportation), 25 pct. i Husum (7 måneders deportation) og 35 pct. i Porta (7 måneders deportation).

Alderens betydning for dødeligheden belyses bedst ved at se tallene for politifolkene og grænsegendarmerne. Disse to grupper havde lige lang deportations-tid, nemlig 6 måneder. Men ved sammenligningen må det erindres, at politifolkene gennemgående var yngre og også havde relativt bedre deportationsforhold end gendarmerne. Vi bringer her en oversigt over disse to gruppers aldersfordeling og dødelighed:

Alder	Antal		Dødelighed	
	politi	gendarmer	politi	gendarmer
21 - 30 år	1168	64	3 %	14 %
31 - 45 år	517	16	5 %	31 %
over 45 år	217	58	9 %	43 %

At kæmpe for mere end os selv

Men det er også en meningsfyldt tradition. De døde behøver den ikke, den når dem ikke der, hvor de er taget i varetægt, men *vi trænger til den for vores egen skyld. Denne stund skal sige det indtrængende og stærkt til os: Her er noget at leve op til - nemlig dette at kæmpe for mere end os selv*, og der er stadig noget at kæmpe for, nemlig livets umistelige værdier. *Frihed, sandhed og retfærdighed er stadig værd at kæmpe for, og kampen vil stadig kræve mod og offersind og udholdenhed.*

Og så har denne tradition på selve juleaften trods sne og kulde en meningsfyldt sammenhæng med julen selv. Vor Herre Jesus kom her til jord for at nedbryde alle onde og destruktive kræfter, og han gjorde det - det vidner hans liv og gerning, hans død og opstandelse så stærkt om. Som den, der selv vandt sejr over synd og uret og død, giver han os i hans følge at kæmpe imod alt det onde og for sandhed, retfærdighed og frihed under sejrens fortegn - også om så død det gælder.

Kampen aldrig håbløs eller meningsløs

Derfor bliver kampen aldrig meningsløs eller håbløs. Og han kom til jord for at sætte os i kærlighedens sammenhæng med Gud og med hinanden og for at sætte os til at leve med hinanden og for hinanden i kærlighedens fællesskab.

Vi skal ikke her i Mindelunden give hverken de døde eller os selv dyre løfter, men vi skal mindes dem og deres indsats med fornyet taknemmelighed og selv inspireres af dem og af julebudskabet til at tage kampen op for en bedre verden og for et bedre liv med hinanden.

Chefen for Hjemmeværnsforeningens stabskompagni Gregers Sabo nedlagde en krans. Medlemmer af FDF i Aalborg spillede og sluttede med Last Post.

Forsamlingen afsluttede med »Altid fridig« som fællessang.

Disse mindehøjtideligheder blev i sin tid startet af formanden for Gestapofangerne i Aalborg, Wilhelm Jensen. De ophørte, men efter nogle års stilstand blev ideen taget op på foranledning af redaktør Niels A. Eigenbroth. De gennemføres nu af Hjemmeværnets stabskompagni. Denne gang lå tilrettelæggelsen i hænderne på optiker Erik Wærum og smedemester Paul Aasholm. Disse to udpeger andre to, der skal stå for tilrettelæggelsen i 1979.

MANGE VESTTYSKE SEERE ILDE BERØRT AF HOLOCAUST

Vi har fra en fangekammerat modtaget et varmt læserbrev. Det argumenterer stærkt for, at dansk TV skal vise filmatiseringen af Gerald Greens bog: Ragnarok (Holocaust).

Da han imidlertid ikke selv har set filmen, bringer vi i stedet, hvad AP-telegrambureau har udsendt om reaktionerne blandt tyske seere:

Bonn, 23.1. — Vesttyske TV-seere så i går første del af »Holocaust« - den amerikansk-producerede TV-serie om nazisternes rædselsgerninger mod jøderne under anden verdenskrig - og det affødte en storm af opringer til TV-stationen.

- Reaktionerne var negative i begyndelsen af filmen, siger en talsmand for TV-stationen, Ivo Frenzel. Usædvanligt mange sagde, at »vi ønsker at glemme«, og »vi vil ikke mindes om det«.

Der var ifølge Frenzel mange spørgsmål af typen: »Hvorfor skal tyskerne altid sværte sig selv til?«, »det er uforskammet at sende en sådan TV-film«, og »amerikanerne skulle fejle for deres egen dør«.

Men som filmen skred frem, blev reaktionerne mere positive. Ifølge Frenzel indløb blandt andet disse kommentarer: »Hvorfor vises denne film?«, »hvorfor blev filmen ikke lavet i Tyskland?«, »hvorfor forsvarede jøderne sig ikke?«, »det er til skade for Tysklands ansigt udadtil at vise filmen«, »vidste folk dengang ikke, hvad der gik for sig?«, »filmen ripper bare op i gamle sår«, »hvorfor siges der ikke mere om de begivenheder, der førte til nazisternes rædselsgerninger?«, »simplificerer filmen ikke tingene for meget?« og »hvordan kunne det dog ske?«.

En jødisk kvinde fra Berlin ringede og sagde, at »jeg skammer mig over de folk, der har produceret filmen for at tjene penge på den«.

Og mange seere sagde, at »Holocaust« gav et ensidigt billede af tyskerne. »Ikke alle var nazister«, lød en kommentar.

• Til replikkerne kan det være fristende at tilføje, at det havde været tiltalende, om tyskerne selv havde produceret denne film. Det er naivt at anklage jøderne i Tyskland for, at de ikke forsvarede sig. Svaret er så ligetil, at de ingen muligheder havde for det.

Reaktionerne i Tyskland er faktisk en vældig opfordring til dansk TV til at vise filmen. En lang række lande viser den ret snart.

Vi har modtaget den danske udgave af bogen. Vi havde håbet at kunne annoncere den nu, men den er på 351 sider, og der står meget på siderne, så det tager nogen tid at komme igennem den.

F-k.

Kritik fra modstandsfolk:

MINDELUNDEN ER UVÆRDIG FOR AALBORG

Et lærerigt kapitel i Danmarks historie er i sørgelig forfatning i Aalborg. Det er Mindelunden på Almenkirkegården, og det er bl.a. erhvervshæmmede fra Frihedskampen, der betegner den som uværdig for Aalborg.

- Vi skal ikke dyrke helte. Men vi skal sør-

UNGE TYSKERE GØR FREDSINDSATS

Vi har tidligere omtalt den frivillige vesttyske ungdomsbevægelse »Aktion Sühnezeichen-Friedensdienst« (sonings- og fredstjeneste), der sender unge på frivilligt genopbygningsarbejde i lande, der blev ramt af tysk besættelse under krigen. Således har en række af disse unge deltaget i anlæggelsen af mindeparker ved en række tidligere KZ-lejre i Polen, bl.a. Auschwitz og Stutthof. En arbejdsgruppe deltager også i vedligeholdelsen af den smukke mindelund på kirkegården i Ladelund i Sydslesvig, hvor flere hundrede fanger fra Neuengamme er begravede.

• I Israel har organisationen siden 1967-krigen deltaget i forskelligt socialt arbejde både for jøder og arabere. De arbejder på hjem for invalider og for vanskeligt stillede børn, på institutioner for gamle og handicappede, i arabiske hjælpeinstitutioner og på et fransk hospital i Nazareth. De har ligeledes arbejdet på Yad Vashem, som dels er en mindepark for nazismens ofre og dels et center, hvor man samler oplysninger om de nazistiske jødefølgesler.

Bevægelsen har nu fra sit hovedsæde i Berlin på grundlag af indtrykkene fra arbejdet i Israel og i de tidligere besatte lande stillet sig bag kravet om, at den vesttyske forældelseslov ikke kommer til at gælde nazistiske krigsforbrydelser. I en henvendelse til forbundsregeringen i Bonn har man henstillet, at disse krigsforbrydelser ikke forældes. Samtidig kræver man, at forbundsrepublikken underskriver FN-konventionen om, at krigsforbrydelser og forbrydelser mod menneskeheden ikke kan forældes.

ge for, at vore efterkommere husker dette afsnit i historien, siger Kaj Kejlstup fra Aalborg-afdelingen under Landsforeningen af erhvervshæmmede fra Frihedsfonden, til Aalborg Stiftstidende for 14. januar.

I 1974 rejste foreningen spørgsmålet om at ændre Mindelunden for Aalborg kommune. For tre måneder siden blev der nedsat et udvalg, der skal kigge på mindesmærker andre steder. Med i udvalget er bl.a. maleren Carlo Wognsen.

- Det er vor opfattelse, at navnene på samtlige 84 aalborgensere, der mistede livet under krigen, bør indhugges i en mindemur, siger Kaj Kejlstup.

84 politifolk, søfolk og modstandsfolk.

Han henviser til mindemuren i mindeparken ved Marselisborg. De 4000 navne på danske ofre under Første Verdenskrig taler deres eget tavse sprog om det, Danmark ofrede.

- På samme måde vil 84 navne sige betydeligt mere end de få mindetavler, der i dag er i Mindelunden, siger Kaj Kejlstup.

Der har også været stærk utilfredshed med, at Mindelunden er et gennemgangsområde.

Denne kritik er blevet taget til efterretning, og det er besluttet at ændre dette forhold. Bl.a. skal arealet ved indgangen til Almenkirkegården bag Ansgars kirke lægges til Mindelunden, fortæller Kaj Kejlstup.

Hvornår Mindelunden bliver ændret, er uvist. Og hvordan den kommer til at se ud, er heller ikke afgjort.

At det er mængden, der virker, ses bl.a. på Søndre Kirkegård, hvor der er etableret en smuk gravplads for flygtninge. Gravsten ved gravsten fortæller om de meget høje tal.

- På samme måde finder vi, at byen bør markere mindet om de mange, der ofrede livet for friheden, siger Kaj Kejlstup.

• Foreningen har i den senere tid modtaget et stort antal henvendelser med oplysninger om modstandsgrupper i Nordjylland.

For første gang bliver det nu muligt at samle et billede af den nordjyske modstandsbevægelse i 1940-45. Efter Stiftstidendes artikler i søndags om erstatning til psykiske ofre fra den tid og om Mindelunden i Aalborg, er det strømmet ind med ny oplysninger om modstandsgrupper.

Det er Landsforeningen af erhvervshæmmede fra Frihedskampen, der har modtaget de mange henvendelser, og i den kommende tid vil man søge at samle trådene, om modstandsgruppernes arbejdsområder, indsats og ikke mindst modstandsfolkenes skæbne.

I hele landet var omkring 35.000 modstandsfolk. Af dem er mange i dag psykisk nedbrudte af de påvirkninger, indsatsen i modstandskampen forårsagede. Hidtil har det været lidt kendt, at det var muligt at opnå erstatning for disse lidelser. Men førnævnte Aalborgafdeling gør et stort arbejde for at hjælpe i samarbejde med sociale myndigheder.

Støt kræftens bekæmpelse

Tidsskriftet

FREMTIDEN

kommer 4

gange om året og er

Danmarks største tidsskrift for aktuel udenrigspolitik.

Årsabonnement: kr. 100,-

Samtlige selskabets skrifter kan bestilles gennem Deres boghandler eller direkte hos

**Det udenrigspolitiske
Selskabs sekretariat,
Vandkunsten 8,
1467 København K.**

Telefon 01 - 14 88 86.

DÆKKO

PRESENNING KOMPAGNI A/S

Tlf. 01 - 28 80 60

Hoveddepot:

Kablejevej 32-34

2700 København

Brønshøj

Runde dage

Windsløv Birkholm, Engbakken 38, 2830 Virum (Dachau 142.564) 75 år 7. februar.

Peter Carsten Rossen, Birkegårdsvej 21, 4683 Rønnede (Dachau 142.643) 70 år 12. februar.

Svend Backhausen Jensen, Wagnersvej 5 A, 2450 Kbh. SV (Mauthausen, Neuengamme 78.790) 75 år 14. februar.

Walther Stewart Petersen, Tjørnehaven 73, 5240 Odense NØ (Stutthof) 60 år 16. februar.

Ejnar Rasmussen, Islandshøjparken 204, 2990 Nivå (Sachsenhausen 115.370) 70 år 17. februar.

Harry Hasenkam, Østergårdsvej 6, Undløse, 4340 Tølløse (Neuengamme 51.867) 65 år 23. februar.

Hans M. Lunding, Skovmøllevvej 3, Bækkelund, 8370 Hadsten (Flossen- burg) 80 år. 25. februar.

Karen Storm, Lundemosevej 37, 5240 Odense NØ (Ravensbrück 25.068) 75 år 28. februar.

Eigil Hess Thaysen, Klostermarken 41, 9000 Aalborg (Dachau 141.776) 65 år 11. marts.

Erik Nielsen, Smørumvej 209, 2700 Brønshøj (Sachsenhausen 75.148) 65 år 18. marts.

Alfr. Runge Erichsen, Buddingevej 203-205, 2860 Søborg (Neuengamme 67.006) 80 år 21. marts.

Frands W. Nielsen, Stoustrupgård, 7000 Fredericia (Neuengamme 69.151) 60 år 4. april.

Kaj Kristensen, Rostrupvej 2, 9000 Aalborg (Stutthof) 70 år 10. april.

Helge Larsen, Kirvusvägen 21 L, SF 02140 Esbo 14, Finland (Stutthof 25.746) 70 år 10. april.

Frits Lerche, Fuglebakkevej 134, 8210 Århus V (Neuengamme 50.527) 70 år 13. april.

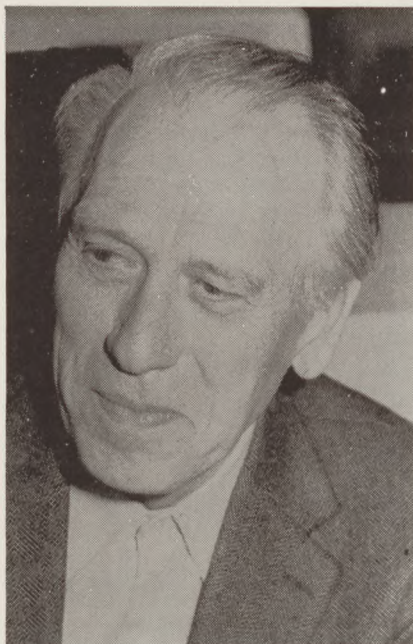
Axel Hansen, Kastrupvej 115, 2300 Kbh. S (Neuengamme 54.231) 80 år 15. april.

Villy Fuglsang, Samsøgade 39, 1, 9000 Aalborg (Stutthof) 70 år 17. april.

Einar M. Dahl, Guldbergsplads 4, 2000 Kbh. N (Dachau 142.572) 70 år 18. april.

Grethe Lorenzen, Stillundvej 2, 6621 Gesten 60 år 28. april.

Frihed er et kosteligt gode, siger overlæge HESS THAYSEN, der fylder rundt i marts. - Men den må bestandigt tilkæmpes, tilføjer han.

E. Hess Thaysen.

Vor fangekammerat, overlæge Eigil Hess Thaysen, Aalborg, fylder 65 den 11. marts.

Han er født i København og tog medicinsk eksamen i 1939. Han blev dr. med. i 1952, blev taget af tyskerne den 3. jan. 45 og deporteret til koncentrationslejren Dachau ved München.

Han blev overlæge i 1959. Han leder den medicinsk gastroenterologiske afdeling på Aalborg sygehus.

Ved siden af sit fag er hans hovedinteresse Israel og arkæologi.

Israel engagerer ham, fordi han finder, at det er den statsdannelse, der, uanset menneskelige fejl, langt bedst af alle har virkeliggjort de tanker, han gør sig om demokratiet, som han forestillede sig efter befrielsen.

- I sig selv betyder mine 65 gode år, at jeg i modsætning til alt for mange slap fra Tysklandsopholdet uden mén. Siden da har jeg så at sige fået 34 år foræret.

Som fødselar, og for øvrigt hver eneste dag, burde jeg spørge, om denne gave er forvaltet på passende vis. Af talrige grunde foretrækker jeg imidlertid at kaste et slør over resultatet af mine overvejelser. Også fordi vi på forhånd til lede er oversvømmet af bekendelseslitteratur og selvvransagelser, fortæller Hess Thaysen.

- En læges syn på Dachau? indleder jeg samtalen.

- Uanset erhverv må man udtale den alvorligste forargelse, vrede og fortvivelse over den absolutte menneskeforagt, som kendetegnede nazismen og dens kz-lejre.

Som alle andre fanger var også lægerne sædvanligvis magtesløse. Medicin, andre hjælpemidler eller blot antydningens anstændig mad fattedes helt, og på denne baggrund blev hvert dødsfald en smertefuld erindring.

Den eneste helbredsmæssige foranstaltning, SS tilbød revieret, var talrige farvestrålende plakater med teksten »Eine Laus dein Tod«. Det er rigtigt, at lusede overfører plettyfus, og at vi havde talrige patienter med denne alvorlige sygdom, men under de givne hygiejniske betingelser kunne plakaterne kun være udtryk for hån og foragt.

- Forholdet til SS-staben?

- Midt i al elendigheden fandtes der også blandt lægerne enkelte virkeligt store personligheder som f.eks. den mangeårigt fangne hollandske chef-læge, dr. Jan Drost. Ikke blot formåede han at yde stor medmenneskelighed, men samtidig var han i stand til at sætte sig alvorligt i respekt hos SS-staben.

- Er der ligheder mellem sygdomme her og i lejrene?

- En hollandsk ven fra revieret har senere fortalt mig, at han i lejren overlevede på Goethe-citater og navnlig dette: »Den gamle jord består endnu, og stadig hvalver himmelen sig over mig.«

Når jeg i dag tænker tilbage, har jeg stadig væk svært ved at fatte citatets dy-

be betydning, og andre fanger har det måske ligedan.

Alt var dengang så vidt forskelligt fra, hvad vi havde kunnet forestille os eller opleve i mareridt. Dette gjaldt som sagt også vor virksomhed som læger og derunder de barske kendsgerninger om udhungringens følger. De var helt forskellige fra alt, hvad vi tidligere havde lært.

- Skabte overgangen til rigelige ernæringsmuligheder særlige problemer?

- Efter hjemkomsten udmøntede 4 læger deres erfaringer fra kz-lejrene i samarbejde med yderligere 3 danske læger. Resultatet blev en bog om »Sultsygdommen«. Dette arbejdes væsentligste betydning ligger nok i, at det demonstrerer, hvilke risici den umiddelbare behandling af svært udhungrede indebærer, og hvilke tragiske langtidsfølger kronisk sult kan medføre.

Min bror, professor Jørn Hess Thyssen, og jeg har i denne sammenhæng bl.a. beskæftiget os med den svære diaré, der optrådte hos næsten alle fanger.

Vi formodede, at diaréen hyppigst berodde på sultbetinget svind af tarmkanalens slimhinde og af fordøjelseskirtlerne. Dyreeksperimentelt blev dette bekræftet, og i dag er det almindeligt anerkendt, at alvorlig kronisk underernæring medfører beskadigelse af mave-tarmkanalens funktion, og dermed ikke blot diaré, men tillige en yderligere nedsat optagelse af den sparsomt tilmålte føde.

Dermed kommer de hungerramte ind i en ond cirkel, der yderligere forværrer udsultningen. Dette betyder samtidig, at den svækkede mave-tarmfunktion absolut ikke kan tåle rigelig fødetilførsel, og det viste sig da også ulukkeligvis, at talrige fanger gik til grunde, fordi de ikke tålte den rigelige føde, man af et godt hjerte gav dem ved befrielsen fra lejrene.

Udhungringens langtidsfølger er des-

værre alt for velkendte. De er et alvorligt memento til os alle i en verden, hvor millioner af mennesker lider af sult.

- Nogle siger, at kronisk diaré er væsentligt psykisk bestemt...

- I dagens Danmark er der ikke megen brug for en læge, der har haft lejlighed til at lære om sult - tværtimod.

Kz-lejrene bidrog imidlertid til at vække min interesse for mave-tarmsygdomme og derunder ikke mindst kronisk diaré. Ofte opfattes dette symptom blot som udtryk for nervøsitet, men i ikke helt få tilfælde er det lykkedes mig at vise, at der mange gange kan være et organisk grundlag for sygdommen.

I denne sammenhæng har jeg i min høje alder haft det held sandsynligvis at påvise en ny diaré sygdom, som let kan behandles med det resultat, at såvel diaré som eventuelle nervøse symptomer forsvinder.

- Hvad lærte du under deportationen til Tyskland i relation til tiden, der fulgte?

- Jeg har grundigt lært, hvad et tyranni indebærer. Ved befrielsen ventede vi nok noget naivt, at en helt ny verden ville opstå som en fugl Phønix.

Ser man på verden af i dag, er det desværre oplagt, at vi i givet fald var forfærdeligt naive. Efter mit bedste skøn lever vi på en jord, der i stigende omfang har karakter af et galehus, og her tør jeg ikke undtage FN, som vi alle ventede os så meget af.

De moralske principper går til grunde i grådighed og begær og i så høj grad som nogen sinde er tyranniet en sandhed, en frygtelig sandhed.

Men der findes også en anden sandhed. Lykkeligt er det menneske, som tror på den sandhed, som fornægter tyranniet. Lykkelig er den, som forkaster troen på, at tyranniet er almægtigt. Det er derfor tvingende nødvendigt, at vi bestandigt styrker vort demokrati,

og at vi forstår, at friheden er et kosteligt gode, som ikke giver sig selv, men som bestandigt må tilkæmpes.

RUDOLF LARSENS 80-ÅRS DAG

Ved en beklagelig fejl var Rudolf Larsens (Stutthof) 80-års fødselsdag i december ikke med i vor fødselsdagsliste. I stedet bringer vi et uddrag af Hemming Theisens tale på fødselsdagen:

Fhv. fanger fra frihedskampen skylder Rudolf Larsen tak for en speciel indsats for de såkaldte Tysklandsrestatninger. Rudolf rettede henvendelse, først til Vesttysklands regering, siden til kommissionen for menneskerettigheder i Strasbourg om erstatning for tabt arbejdsfortjeneste til tidligere KZ-fanger.

Han havde sat sig grundigt ind i sagens juridiske sider og foreslog kommissionen at rejse søgsmål mod Forbundsrepublikken som arvtager efter det 3. rige, fordi en dansk smed og rør lægger var blevet tvunget til at slave i en tysk KZ-lejr. Herved havde han lidt et betydeligt indtægtstab, ligesom der vel også kunne være tale om en vis tariffmæssig afregning af slavearbejdet - alt juridisk beskrevet i enkeltheder og med henvisninger til såvel danske som internationalt gældende love og praksis.

Sagen lod sig naturligvis afvise med henvisning til, at 2. verdenskrig ikke er endt med en formel fredsslutning, og at kravene henstår indtil videre.

Men kommissionens svar viste, hvor godt Rudolf havde fat i de juridiske konsekvenser: at slavearbejderne fra hele Europa måtte have tilsvarende krav.

Tak til dig, Rudolf - også for denne indsats. Hold ilden i din pipe og dig selv gående i mange år endnu.

Hemming Theisen

Kammeraternes Hjælpefond

*er raske kammeraters hilsen
til de syge*

Simonsen & Weels Eftf. AS

ROSKILDEVEJ 14 · 2620 ALBERTSLUND

TELEFON (02) *64 81 11

VESTERGADE 5 · 8000 ÅRHUS C · TELEFON (06) *12 09 11

S&W

Ny form for boligydelse

Fra nytår er indført en ny ydelse for pensionister, boligydelsen. Den skal nedsætte pensionistens boligudgift. Loven herom omfatter både pensionister, der bor til leje, og dem, der har eget hus (ejerlejlighed). Boligydelsen træder i stedet for den tidligere boligsikring.

Pensionisten skal have egen bolig for at få boligydelse. Der gives altså ikke boligydelse til f.eks. klubværelser.

Hovedreglen er, at den boligudgift, pensionisten selv skal betale, beregnes til 15 pct. af husstandsindkomsten, og boligydelsen udgør så forskellen mellem den beregnede betaling, som pensionisten selv skal afholde og den faktiske boligudgift (husleje).

Har pensionisten en husstandsindkomst på 30.000 kr., udgør hans egen betaling 15 pct. heraf, d.v.s. 4.500 kr. Er den faktiske udgift (husleje) 7.800 kr. om året, så bliver boligydelsen 3.300 kr. (7.800 kr. minus 4.500 kr.).

Her må det huskes, at pensionen medregnes i husstandsindkomsten, og at det er bruttoindkomsten, det gælder, altså indtægten inden fradrag af skatten.

Hvis boligen er for stor (efter lovens regler) forhøjes dog den del af boligudgiften, man selv skal betale. Boligen må kun være på eet værelse mere end antallet af beboere. En enlig kan altså have en 2-værelses lejlighed, uden at hans egen betaling forhøjes. Har en enlig 3 værelser, forhøjes hans egen boligudgift til 20 pct. af husstandsindkomsten.

Et ægtepar uden børn kan have en 3-værelses lejlighed. Men har ægteparret 4 værelser, forhøjes boligudgiften til 20 pct. Hvis en enlig har 4 værelser, eller hvis et ægtepar har 5 værelser, forhøjes boligudgiften til 25 pct. af husstandsindkomsten.

Men der er også andre regler.

Hvis husstandsindkomsten er mere end 60.300 kr. årlig, forhøjes boligudgiften af den del af indkomsten, der er over 60.300 kr.

Er husstandsindkomsten 75.000 kr., ser regnestykket således ud: 15 pct. af 60.300 kr. plus 25 pct. af 14.700 kr. (eller 9.045 kr. plus 3.675 kr. = 12.720 kr.).

Det må nævnes, at boligudgiften ikke omfatter udgiften til varme, og at husstandsindkomsten normalt omfatter indkomsten for alle boligens beboere.

Der er også sørget for, at træerne ikke vokser ind i himlen, idet der er lagt loft over boligydelsens størrelse. Der kan højst udbetales 12.720 kr. om året i boligydelse, og den boligudgift, der lægges til grund, må normalt ikke overstige 24.100 kr. årlig.

Eget hus eller ejerlejlighed

Der er særlige regler for pensionister, der har eget hus eller ejerlejlighed. En del af boligydelsen gives som lån. Det vil sige, at kommunen skal have penge tilbage, når huset (ejerlejligheden) skifter ejer. Beløbet optræ-

der altså som et lån i ejendommen, og kommunen skal derfor have et pantebrev på beløbet. Den del af boligydelsen, der gives som lån, skal dække udgiften til renter og afdrag på ejendommen. Nærmere oplysning om reglerne for beregningen af boligydelsen til pensionister med eget hus eller ejerlejlighed, fås hos socialforvaltningen.

Ansøgning om boligydelse

Pensionister, der hidtil har fået boligsikring, skal ikke selv foretage sig noget (med mindre de kommer i tvivl). For disse pensionister skulle det automatisk blive undersøgt, hvad de skal have i boligydelse i stedet for den hidtidige boligsikring.

De pensionister, der ikke tidligere har fået boligsikring, f.eks. fordi de har eget hus, må selv søge om boligydelse, og det bør man gøre hurtigst muligt ved henvendelse til socialforvaltningen.

Alarmanlæg

Efter bistandslovens paragraf 58 er der mulighed for hjælp til et alarmanlæg. Herved kan ældre og handicappede få mulighed for at forblive i deres hjem, således at indtægelse på hospital eller plejehjem undgås.

Der er mange former for alarmanlæg, hvorigennem man kan tilkalde hjælp, og alarmsystemet er forskelligt i de forskellige kommuner. Nogle steder har man endog et trådløst alarmapparat, som den pågældende kan bære på sig. Det er til brug for personer, der ofte falder, har dårligt hjerte og lignende.

Pensionister, der mener at have brug for et alarmanlæg, må henvende sig til socialforvaltningen.

Signallys-anlæg

Døve og svært tunghøre, der ikke kan høre deres dørklokke, selv om den er forstærket, og som normalt bor alene, kan få hjælp til opsætning af et elektrisk lyssignal i tilslutning til dørklokken.

Afgørelse om denne hjælp træffes af social- og sundhedsforvaltningen, men der forlanges normalt en erklæring fra en døve- eller tunghøreinstitution.

T-t

SS-mand valgt til borgmester

En fhv. SS-mand fra 1. SS-dødningshovedregiment, Josef Friedinger, er valgt til borgmester i den sydtyske by Grafath. SS-manden gjorde tjeneste i KZ-lejren Dachau, hvor også mange danske har været fanger.

Den nye borgmester er valgt af det kristelig-sociale parti, hvis lokale formand, Otto Kraus, også er tidligere nazist. Sagen er nu rejst overfor offentligheden af den lokale socialdemokratiske partiforening, der beskylder det kristelig-sociale parti og dets leder Franz-Josef Strauss for at beskytte de gamle nazister.

KZ-SANGE

Det schlesiske videnskabelige institut i den polske universitetsby Kattowice har gennem nogle år indsamlet en række sange fra de nazistiske KZ-lejre. Institutet har registreret 216 sange fra 17 KZ-lejre, bl.a. 7 fra Auschwitz, 78 fra Sachsenhausen, 23 fra Buchenwald, 26 fra Dachau, 11 fra Gusen, 11 fra Majdanek, 10 fra Ravensbrück, 6 fra Stuttgart, 5 fra Gross Rosen, 2 fra Bergen-Belsen, 5 fra Janowski-lejren ved Lemberg og 1 fra Treblinka. Det er formentlig den største samling af denne art.

Den italienske komponist Sergio Liberovic, der tidligere udgav en samling sange fra den europæiske modstandsbevægelse («Canti della nuova resistenza Europea»), har også udgivet en antologi over lejr-sange med titlen «Canti de prigionie deportazione e lager». Og det italienske pladefirma Edizioni Discografiche i Torino har udsendt en plade med lejr-sange.

I 1950 udgav den østtyske fangeorganisation et lille sanghefte «Lieder des anderen Deutschland» med en snes sange fra lejrene og fra den internationale brigade i Spanien.

Senere, i 1962, udkom i DDR-bogen «Lieder aus den faschistischen Konzentrationslagern». Den blev udgivet af musikinstitutionen ved det tyske akademi for kunst i Berlin. Den omfatter 53 sange. Heraf er 15 fra de gamle «Moorlager» (deriblandt den kendte «Die Moorsoldaten»), 8 fra Sachsenhausen, 5 fra Buchenwald, 2 fra Dachau, 2 fra Lichtenburg, 2 fra Neuengamme, 8 mere almene lejr-sange, hvis oprindelsessted ikke kendes samt 11 fængsels- og tugthussange.

Bogen rummer desuden et farvetrykt til-læg, der er en gengivelse af et illegalt sang-hefte fra Sachsenhausen.

Danske lejr-sange

Herhjemme kender vi også en række fange-sange, hvoraf en del har været optrykt i «Gestapofangen». Det gælder således flere af de kendte Frøsevsange, Hans Kirks »Horse-rødsang« fra 1941, den danske Dachausang, den norske Grinisang og ikke mindst den kendte danske Buchenwald-sang »Mützen auf und ab«, der er skrevet af Svend Julsgaard Larsen.

Det må nævnes, at «Die Moorsoldaten», der opstod i de allerførste nazilejre i 1933-34, allerede i midten af trediverne blev kendt over hele verden. Sangen skal være blevet smuglet til Hamborg, og her af havnearbejderne videregivet til søfolk på russiske skibe, der anløb havnen. På denne måde kom sangen til Moskva og blev udsendt over radio. Den blev også kendt her i Danmark, hvor den blev oversat til dansk under titlen «Hedesoldatens sang» af daværende redaktør af «Typograf-tidende» Werner Helmert, hvorefter den ofte blev sunget på arbejderhøjskolerne og i de socialdemokratiske og kommunistiske ungdomsforeninger i sidste halvdel af trediverne.

Jødiske sangkor i Sachsenhausen

I en række af de gamle tyske KZ-lejre opstod der udmærkede sangkor, idet der blandt fangerne var såvel sangere som musikere. Og så i de nyere lejre, d.v.s. dem, der opstod efter krigsudbruddet 1939, var der sangkor. Således opstod i 1944 et russisk sangkor i Stutthof under ledelse af en sovjetisk musikpædagog. På grund af korets store popularitet blev det dog snart opløst og forbudt.

Når man taler om sang- og musiklivet i KZ-lejrene, må nævnes et navn, Rosebery d'Arguto. Han var før 1933 leder af et kendt arbejdersangkor i Neukölln i Berlin »Gesangsgemeinschaft Rosebery d'Arguto«.

Rosebery d'Arguto var af polsk afstamning og var kendt for sin antinazistiske indstilling. Ved det tyske overfald på Polen i september 1939 blev han arresteret og bragt til Sachsenhausen. Her blev han sammen med flere hundrede tyske statsborgere af polsk afstamning grusomt mishandlet. Han overlevede den første svære tid og havde bevaret sit livsmod og aktive indstilling. Det lykkedes ham sammen med jødiske medfanger fra blokkene 37, 38 og 39 i foråret 1940 at danne et sangkor, der optrådte ved en række - som regel helt eller halvt illegale - sammenkomster i mange af lejrens blokke (barakker).

Koret bestod af ca. 25 sangere i alderen 30-40 år. Proverne blev afholdt i blok 39, hvor de politiske fanger var stærkt organiseret. Korets repertoire bestod både af kendte tyske sange og af jødiske folkesange, som Rosebery d'Arguto indstuderede med et firestemmig mandskor.

Korets første sang var en gammel jødisk folkesang om tolv brødre, der omkom den ene efter den anden: en sultede ihjel, en anden fros ihjel, en tredje blev slået ihjel o.s.v. indtil den sidste bror ikke havde flere tårer, så han kunne begræde de elleve omkomne brødre.

I oktober 1942 blev Rosebery d'Arguto og mange af hans kammerater sendt til Auschwitz, hvor de blev likvideret i gaskamrene i foråret 1943.

T-t

NAZIPLAKATER

Londons imperiale krigsmuseum har stoppet salget af kopier af to tyske krigsplakater fra 2. verdenskrig. Sagen blev rejst i parlamentet, hvor et medlem kaldte plakaten krænkende, ikke mindst fordi det udelukkende var tyske turister, der købte kopier af plakaten, der viste en soldat og et stort hagekors med teksten: Der Sieg wird unser sein (Sejren bliver vor).

Glarmesterfirmaet

J. DIDERICHSEN

Amager Landevej 47 - 2770 Kastrup

Tlf. 50 42 18

TEATERSTYKKE OM SS-KOMMANDANT

Forfatteren Gynther Hansen har skrevet en bog »Jeg-jeg-mig-mit«. Den indeholder fire psykologiske monologer. I en anmeldelse har Ole Storm kaldt forfatteren »vor stærkeste aktive satiriker for tiden«. Nu har »Cafe Teatret« i København ladet den sidste af de fire monologer dramatisere med bogens titel samt undertitlen »Jeg har gjort mit bedste«.

Det er en forestilling om pligtmandsket. Hovedpersonen er SS-kommandant i Auschwitz, Rudolf Höss. Han var dygtig og effektiv, men ikke tilfreds. Han gjorde, hvad han kunne for at rationalisere og forøge gaskamrenes kapacitet. Men ingen skønnede på hans indsats. Derfor var Höss en bitter mand! I stykket spilles rollen som SS-kommandant af skuespilleren Niels Skjoldager, og endvidere medvirker Trisse Seedorff. Stykket instrueres af Jan Middelbo Outzen. Det varer en time og opføres som eftermiddagsforestilling på alle hverdage, undtagen mandag.

TO NYNAZISTER AFSKEDIGET

Hannover 21.12. En rektor og en lærer fra et gymnasium i byen Münden nær Hannover i Vesttyskland er blevet afskediget med fuld løn for at have udtrykt pro-Hitler synspunkter på skolen og uden for skoletiden.

4000 KRIGSFORBRYDER-SAGER I VESTTYSKLAND

Retsforfølgelse af forbrydere fra nationalsocialismens tid beskæftiger stadig 33 år efter krigens afslutning de vesttyske domstole. Der verserer for tiden sager mod 4000 mennesker.

**HAR DU FORNYET
DIT ABONNEMENT?**

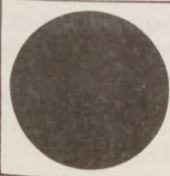

A.P. Møller

I arbejde på de syv have
- under den
syvtakkede stjerne

MÆRSK

SPAREKASSEN SYDJYLLAND

Kammeraternes Hjælpesfond

er raske kammeraters hilsen
til de syge

KENDT NAZIST I CHILE

Walter Rauff, SS-manden, der skabte de såkaldte »dødsambulancer«, hvori tusinder af jøder og østeuropæere blev henrettet under krigen, er nu blevet opsporet af nazijægeren Simon Wiesenthal for anden gang. Første gang var i 1962, da han blev arresteret i Chile. Han blev da krævet udleveret af både Vesttyskland, Jugoslavien, Belgien og Polen. Chile nægtede dengang at udlevere ham, hvorefter han forsvandt. Nu har Wiesenthal sporet ham på ny til byen Punta Arenas, hvor han leder en konservesfabrik.

Wiesenthal har udtalt i et interview, at han vil søge endnu en gang at få ham for retten.

KAN DE HJÆLPE?

I Flensborg Avis læser vi:

Kære forbundskansler
Helmut Schmidt!

Også jeg byder Dem hjertelig velkommen, men i al respekt tillader jeg mig at minde Dem om, at der stadig findes dansksindede tyske borgere, der venter på en godtgørelse for lidelser og forfølgelse under det nazistiske regime.

Vi kan stadig ikke acceptere, at tyske domstole afviser dansksindede tyske borgeres krav om »Wiedergutmachung« med den begrundelse, at nazistisk forfølgelse af dansksindede ikke falder ind under »Wiedergutmachungs«-loven. Dette pynter ikke på det ellers så højt priste dansk-tyske forhold.

Kan De hjælpe os, højtærede forbundskansler?

Venlig hilsen
Niels Bøgh Andersen
Jaruplund
danskisindet tysk statsborger

Dette åbne brev fra Bøgh Andersen til den tyske forbundskansler skal sættes i relation til forbundskanslerens besøg hos de danske i Sydslesvig kort før jul.

En hel del danskere fra sydslesvigske foreninger blev i nazitiden sendt i fængsel eller koncentrationslejr. Man har ef-

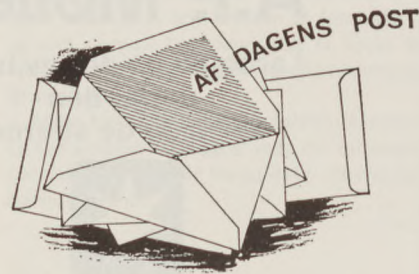
ter befrielsen nægtet dem erstatninger som nazifølger.

• Cand.phil. Carsten Reinhardt Mogensen har gennem et helt år kulegravet emnet. Han konkluderer sine undersøgelser på følgende måde: Det karakteristiske for nazisternes måde at føre grænsekamp på overfor det danske mindretal var udnyttelsen af social nød for at skabe frafald i de danske rækker. Mindretallets medlemmer blev afhængige af de tyske myndigheder med hensyn til sociale tildelinger, børnetilskud m.v.

Enkeltpersoner i det danske mindretal blev »fulgt« - specielt af tyske skolelærere, der indberettede til en central i Flensborg om den danske aktivitet i Sydslesvig. Der var en stikker ved hvert gadehjørne. Det var i virkeligheden fantastisk, så meget de tyske skolelærere kunne overkomme.

• Mogensen ligger inde med en række grundigt belyste eksempler på chikane overfor mindretallet.

Forfølgelserne skete via forsøgene på at hindre »tysk jord på danske hænder«. Det var så godt som umuligt at få del i udstykningerne, hvis man var dansksindet - mens tyskerne i Nordslesvig fik statsstøtte af Danmark til oprettelse af husmandsbrug.

Kære redaktør!

MED ÅBEN PANDE

I det flotte december-nummer af Pigtraad-Gestapofangen er en artikel: Fra redaktion.. - Aktuel redegørelse. Den er underskrevet af Fosmark og Toft, der som »Fritidsredaktører« må roses for deres vellykkede »Fritidsarbejde« til gavn for samarbejdet og udveksling af tanker os fanger imellem.

Jeg ville dog, som sikkert mange andre, gerne have læst om de protester og kritiske kommentarer til den tale, Wiesenthal holdt for en international kreds af modstandsfolk. Den skulle have været ret ensidig. (Jeg har ikke fået bladet, hvori det stod. Er det posten, der svigter?).

I december-nummeret står også en indgående og god anmeldelse af bogen om Sachsenhausen. Den slutter dog med uddrag af en anmeldelse fra Venstrepressens Bureau, hvori man anker over en lovprisning af kommunist, DDR og Sovjetunionen, uden at anføre hvad galt der kan være i sådan en lovprisning!

Men forklaringen kommer i slutningen af anmeldelsen: Vor anmelder i december-nummeret forklarer os undrende læsere, at venstrepressens bureau, der betjener en snes store dagblade, er os venligt stemt, så vi altså må afstemme vore ytringer (Læs endnu engang: Om borgerrettighedsbegrebet af Per Federspiel i decembernummeret) så Bureauet ikke bliver os uvenligt stemt!

Tror vor anmelder, at vi er burhøns eller tremmekalve?

Der var intet navn under anmeldelsen. Det er noget med: At kæmpe med åben pande o.s.v. så lad os se navnet under en anmeldelse. Andet er... nå ja!

René Høgstedt
Fange 25762 Stutthof

Tak for den venlige indledning. Vi kan i fællesskab glæde os over et ret stort blad, især for december. Jeg tror også, at bladet tjener til gavn for samarbejdet.

På bladets side 180 har Frode Toft og jeg fortalt, hvorfor de modtagne protestbreve ikke er optaget i bladet. Wiesenthals tale finder du i bladet for oktober, siderne 127-129. Tabellen bringes blot som artikel. Det ser lidt interessanter ud, end at bringe den som referat af et møde. Talen var ret meget omtalt i en række dagblade, og det var derfor nærliggende at oplyse vore læsere om, hvad han havde sagt - i sin helhed.

Er det nødvendigt at tilføje, at Wiesenthal også kaldes nazijægeren?

Anmeldelsen af bogen om Sachsenhausen er skrevet af mig. I manuskriptet er der mit mærke under, men sætteren og senere korrekturlæseren har overset det.

Hvis du var med, da Landsforeningen af Besættelsestidens politiske fanger blev sprængt, vil du forstå, at samarbejdet om fællesblad ikke kan bære en ny polemik. Samarbejdet ligefrem kræver tolerance.

Der er ikke noget forkert i at lovprise kommunister, DDR og Sovjet, men gør en bog det, er den ikke det dokument, vi havde glædet os til at se og drive propaganda for. Jeg ville gerne selv have lovprist bogen (du omtaler) i dagspressen, men er afskåret fra det p.g.a. dens politiske bemærkninger. De er i denne forbindelse overflødige og for bogens værdi som dokument skadelige. Dele af den har placeret den som et partipolitisk skrift.

Når der henvises til, hvad Venstrepressens Bureau har skrevet om bogen, skyldes det, at jeg er enig med bureauet i dets bedømmelse.

Der er også kammerater, der synes, at bogen er anm. for venligt af mig.

Med venlig hilsen

F-k.

KOLLEGIERNE

AALBORG

Ved julefesten på 4. Maj Kollegiet i Aalborg blev Leo Niensens Mindelegat givet til Kurt Hansen (AUC), Ringkøbing, og kaptajn J. G. Berghs Mindelegat til Palle Birk (AUC), Skive.

FRIHEDSMUSEET

Foreningen Frihedsmuseets Venner har fortsat sæsonen med et foredrag i januar af lektor Ib Damgaard Petersen. Programmet for de næste foredrag er:

Mandag den 12. februar taler »Frit Danmark«s redaktør Kate Fleron, mandag den 12. marts taler politikommissær Svend Gredsted om det illegale politi, og mandag den 26. marts taler Frihedsrådets formand, professor Mogens Fog om folkestrejken i 1944.

Mandag den 26. februar er der generalforsamling. Alle møderne begynder kl. 20.

Frihedsmuseet gentager i foråret Auschwitzfangen Olly Ritterbands kunstudstilling, der til sommer flyttes til Frøslev-museet. Desuden vil der på Frihedsmuseet til sommer blive en udstilling om folkestrejken, ligesom der til efteråret bliver en udstilling om politiets arrestation i 1944.

STUDIESTIPENDIER TIL SVERIGE

Den svenske Femte Maj-Fonden i Göteborg uddeler i år igen på den 5. maj en række stipendier til støtte for unge danskers studier eller uddannelse under kortere ophold i Sverige. Hensigten er bl.a. at fremme kendskabet til kultur, samfunds- og erhvervsliv i Sverige.

Ansøgninger skal sendes til fondens styrelse på adressen Kgl. Dansk Generalkonsulat, Box 12065 S-402 41 Göteborg 12. Ansøgningsfristen udløber 1. maj. Nærmere oplysninger kan fås hos Foreningen Norden, Malmøgade 3, København.

UNGDOMMEN STRØMMER TIL MUSEUM FOR BESÆTTELSEN

FREDERIKSHAVN - Interessen for den nye afdeling for besættelsesårene på Bangsbo Museum har overgået alle beregninger og forventninger, fortæller museumsinspektør P. Laursen. Besøgstallet for 1978 er 32.212 mod 21.732 året før.

Det er ikke mindst skoleungdommen, som har interesse for besættelsesår og frihedskamp, og det skyldes blandt andet, at børnene drages aktivt ind i minderne. Ofte er der tale om klasseekskursioner i sammenhæng med timer i samtidshistorie.

På Bangsbo findes en lille stue, hvor der kan arbejdes med klassesæt med emner, udarbejdet af skoleinspektør B. Holdt Madsen, Fladstrand skole. Det drejer sig bl.a. om varerationer, våbenforsyningerne til modstandsbevægelsen, sabotagen, skibsfarten osv. Emnerne hænger nøje sammen med udstillingen, hvor børnene kan supplere deres viden.

Eig.

Også for Museet for Danmarks Frihedskamp 1940-45 har året besøgmæssigt været fint, idet 159.766 personer i 1978 har besøgt hovedmuseet i Churchillparken, medens afdelingen i Frøslev atter i 1978 har haft øget besøgstal, der således nåede op på 55.728 besøgende.

Flere end 215.000 har i 1978 vist interesse for besættelsestiden ved at aflægge de to museer et besøg, hvilket er 7.500 flere end året før.

Stormagasinet med de små priser

55.728 GÆSTER I FRØSLEVLEJRENS MUSEUM I 1978

I 1978 blev Frøslevlejrens Museum besøgt af 55.728 gæster, og det fastholder hermed sin placering som et af Sønderjyllands bedst besøgte museer. I forhold til 1977 steg besøget med 3.523. I det samlede besøgstal indgår skoler og grupper, som kommer fra hele landet, med 915 hold, og det er næsten 100 flere end i året før.

Siden museet åbnede i 1969, er besøget steget fra år til år, og som konsekvens heraf, har Nationalmuseet besluttet at udvide personalet. Montør Carsten Jensen, Stubbæk, er derfor blevet ansat i en nyoprettet stilling som opsynsbetjent, og han skal aflaste museumsbetjent Hans S. Bruun i det daglige arbejde, så kontrollen med samlingerne kan øges. Til museet er der også knyttet en medhjælp, som skal klare nogle af de mange tidkrævende foredrag og omvisninger.

En revolutionær regering fortalte

Danmarks Radio bragte over program I 5 udsendelser under titlen: En revolutionær regering fortæller.

Man startede 9. jan. og sluttede 6. febr. De var beregnet for 8.-10. skoleår, gymnasiet, Højere Forberedelseseksamen og henvendte sig til fagene dansk, samtidsorientering, historie og samtids-historie.

De fem udsendelser indeholdt ren historiefortælling af folk, som har oplevet og medvirket i begivenhederne. Emneområdet var den tyske besættelse af Danmark i årene 1940-45, og alle fortællerne var medlemmer af Danmarks Frihedsråd.

Indholdet i de fem programmer:

- *Mogens Fog* fortalte om, hvordan man gjorde sig ukendelig, når man gik under jorden, hvordan man fandt en bolig, hvordan det alligevel var muligt for frihedsrådets medlemmer at mødes, og hvordan det til sidst gik galt - men dog endte godt.

- *Flemming Muus* berettede om faldskærmsmandens liv, sin flyverejse til rapportering i England og sin tilbagetur med nedskydning over Gyldenløveshøj, men flugt fra forfølgerne og fortsættelse af arbejdet.

- *Frode Jakobsens* beretning samlede sig om, hvordan man bærer sig ad, når man er en eftersøgt frihedskæmper og tilfældigt bliver arresteret af Gestapo, medens man har dødsensfarlige papirer i mappen.

- *Børge Houmann* leverede to beretninger: En om organisering af den illegale presse og alt bøvlet med at holde en duplikator eller et trykkeri kørende i en besat og mørkelagt hovedstad. En anden historie om, hvordan Aksel Larsens befrielse fra Vestre Fængsel skulle være foregået. Der kom bare noget i vejen i sidste øjeblik.

- Udsendelserne kan - og kunne indgå enkeltvis i et arbejde med besættelsens historie. De kan også tages op, hvis man i andre sammenhænge har lyst til at høre, hvordan folk, der har oplevet noget, kan fortælle det.

KØBENHAVN UNDER BESÆTTELSEN

Gymnasielever på Efterslægten studerede København og 2. verdenskrig

Her er gruppens rapport til vort blad:

Den 7. oktober 1978 startede »temaugen«, et projekt, der skulle lære eleverne på vores gymnasium »Efterslægtselskabets skole« noget om deres egen by, København. Det kunne være monumenter, det drejede sig om, grønne arealer osv. Deriblandt var der et emne, der hed: København og 2. verdenskrig«. Dette emne valgte vi, som er 7 elever, der er meget interesserede i historie.

I forvejen havde et såkaldt »temaug udvalg« givet os nogle oplæg om, hvordan emnet skulle eller kunne gribes an. Bl.a. var der forslag om at beskrive de politiske grupperinger, mørklægningens problemer, tyskerne terrorhandlinger og endelig det, som fik vores største interesse, nemlig modstandsbevægelsens kamp mod den tyske undertrykkelsesmagt.

Vi var en del handicappet af, at den lærer, som skulle hjælpe og bistå os, ikke dukkede op de første par dage.

I de foregående måneder var gruppen engang imellem samlet for at tilrettelægge arbejdet i temaugen, så det var udførligt bestemt god tid i forvejen.

En af de første dage tog vi ind på det meget interessante frihedsmuseum, og der mødte vi vores lærer, som også var medlem af gruppen, og som viderebragte noget af sin store viden til os. Efter at have snakket med vores lærer og samtidig set Frihedsmuseet samt lånt og studeret en mængde bøger om 2. verdenskrig på biblioteket, mente vi, at vi kunne lade være med at skrive en rapport om København under besættelsen, da vi havde lært tilstrækkeligt. I stedet for at lave en rapport, lavede vi så 5-6 store plancher, som var den anden måde, vi kunne beskrive vores emne på. For at få nogle bøger med billeder om vores emne, måtte vi gå på Det kongelige Garnisonsbibliotek, hvor vi da også lånte nogle meget fine værker.

- Af et af gruppens medlemmers far havde vi været så heldige at låne nogle gamle illegale blade til kopiering, deriblandt FRIT DANMARK, GABESTOKKEN osv., som vi alle i kopieret stand lavede en pæn planche af.

Tiden løb, og da vi nåede den sidste dag i ugen, manglede vi kun at lave de sidste plancher. Vi tog ind på et kopieringsbureau for at kopiere de sidste 28 billeder og bladforsider. Denne sidste tur var meget tidkrævende og ikke forudset, da vi regnede med, at skolens kopieringsmaskine kunne kopiere billeder, hvilket den ikke var i stand til.

Til sidst fik vi - efter vores egen mening - lavet nogle meget fine plancher, hvorpå selv små detaljer som rationeringsmærker (ægte), opråb fra den 9. april 1940 osv. var repræsenteret.

Alt i alt er vi alle enige om, at vi har set og lært adskillige ting om de 5 undertrykkelsesår, som vi ikke helt havde været klar over.

Medlemmerne var: John Dige, 1 c - Peder Nederland, 1 c - Karsten Thøgersen, 1 c - Klaus Hermansen, 2 z - Ulrik Lundin, 2 z - Kim Ørnsnæs, 2 z - Jens Wennecke, 1 c - samt lærer Steen Andersson.

De nævnte elever er alle gymnasieelever. C står for nysproglig, z for matematiker.

Efterslægtselskabets navnkundige skole startede i den indre by i 1786. Skolens første rektor var Edvard Storm, og dens navnkundigste elev er Adam Oehlenschläger. Dens nuværende rektor er cand. mag. Alf Ove Jensen. Skolen flyttede i 1940 til nye, moderne lokaler i Brønshøj.

Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandsstræde 11
(v. Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

ANTON LASSENS EFTF. aps

MALERMESTER K. SALLING MØLLER

Grundlagt 1887

Håndværkervej 7 . Telefon 08-12 00 99 . 9000 Aalborg

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

Fra Fangesammenslutningens bestyrelsesmøde i januar:

I forbindelse med Barnadottefondens ophør lod Fangesammenslutningen tegneren Cai Caspersen fremstille en læderindbundet mappe med en smukt udformet takkeadresse til fondens projektrice Dronning Ingrid. Oskar Verner overrakte i december summen med Svenn Seehusen (FV) ved en kort højtidelighed mappen til dronningen. En lignende takkeadresse er tidligere overrakt fondens formand Prins Georg.

Forhøjelsen af erstatningerne er nu efter folketingets godkendelse en kendsgerning fra 1. januar. Forhøjelsen er på 1200 kr. årlig, og hædersgaven er som bekendt skattefri.

• Bernadottegårdens problemer blev drøftet, herunder mulighederne for at skaffe en påkrævet psykiatrisk lægehjælp til beboerne på Bernadottegårdene. Med hensyn til Hadsund drøftedes den uafklarede situation. Der er ingen problemer med plejehjemmets daglige

virksomhed. Men sammenslutningens forhold til bestyrelsen i Hadsund er ikke bragt i orden, idet der endnu ikke foreligger nogen henvendelse fra den hidti-

Fra mødet på Børsen: Fællesbladets forhold drøftes den 18. januar ved Tietgens arbejdsbord. Fra venstre: Bernth Johannesson, Olav Holst, Poul Nielsen, Fl. B. Larsen, Frode Toft og hans Andersen. Billedet er taget af Johs. Fosmark, der derfor ikke selv er med på billedet.

dige bestyrelse i Hadsund, der for et par år siden skriftligt afbrød forbindelsen med sammenslutningen. Såfremt man nu - efter de seneste kommunevalg - ønsker at genoptage forbindelsen, er sammenslutningen naturligvis parat og positivt indstillet til tanken om en genoptagelse af samarbejdet.

• Fra bladudvalget oplystes, at der allerede først i januar var gentegnet ca. 1350 abonnenter på »Pigtraad-Gestapofangen«. Og det er ganske godt, men vi skulle gerne op på det dobbelte. Så vi må i alle foreninger minde vore kammerater om at indsende girokortet til bladet.

Der forhandles nu om at afholde årets fangestævne i Nordjylland. Af praktiske grunde kan det dog først blive sidst på sommeren. Med hensyn til næste år overvejes et forslag om at erstatte fangestævnet med et arrangement i København i forbindelse med 35-års dagen for befrielsen i maj 1980.

Axel Lauritzen berettede om julehøjtideligheden i Ryvangen. Solveig Skjøtt oplyste, at feriehuset i Smidstrup havde været fuldt belagt i sommerhalvåret, og at det også havde været udlånt til medlemmer af andre fangeforeninger.

Mogens Petersen oplyste, at Neuen-gammeforeningens Polenstur nu er fuldttegnet.

To internationale fangeorganisationer holder i år deres møder her i landet, nemlig Sachsenhausenorganisationen på Tidens Højskole og Neuengammeorganisationen på Nors Hovedgård.

Poul Brandt rejste spørgsmålet om den i USA fremkomne antinazistiske film, der er blevet afvist af TV. Da kun få kendte nærmere til filmen, vedtog man at fremskaffe nærmere oplysninger, inden der tages stilling.

Det er hensigten at afholde møde i det fælles forhandlingsudvalg, når repræsentantskabsmødet i februar har foretaget de nødvendige nyvalg til udvalget.

Det vedtoges at forelægge repræsentantskabet en udtalelse i anledning af den vesttyske beslutning om at gøre krigsforbrydelserne forældet.

T-t

BUCHENWALD

BUCHENWALDKLUBBEN afholder ordinær generalforsamling mandag den 5. marts 1979 kl. 19.30 i marketenderiet på politistationen St. Kongensgade 100.

Dagsorden i følge lovene.

Evt. forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, må være bestyrelsen i hænde senest 8 dage før generalforsamlingens afholdelse.

Kontorchef Th. Dige, Frihedsfonden, vil komme til stede og orientere i erstatningsager.

BESTYRELSEN

ERHVERVSHÆMMEDE

Esbjerg

Foreningen har på en ekstraordinær generalforsamling den 12. december valgt Viggo Hansen som ny formand. Den hidtidige formand, Halvor Thomassen, ønskede at trække sig tilbage af helbredsmaessige grunde.

Viggo Hansen har gennem en årække været foreningens næstformand. Han boede nogle år i Varde, men har de sidste mange år boet i Esbjerg.

EN TAK

Peter Holm, Gefions Allé 4, Esbjerg, er afgået ved døden. Hermed bringes en hjertelig tak til alle, der udviste opmærksomhed ved begravelsen.

Harriet Kristensen

NEUENGAMME

VELKOMMEN TIL DET NYE ÅR

Neuengamme-foreningen bød det nye år velkommen ved en fornøjelig nytårsfest i lokalerne i Nyropsgade 22 fredag den 19. januar. Festudvalget havde gjort et stort forarbejde, så alle de 80 deltagere kunne befinde sig godt.

Hovedparten af deltagerne var naturligvis den faste stok fra København, men desuden var der gæster, f.eks. to deltagere fra Bernadotte-detachementet

Stig Olsson og Jan Tingdal, Helsingborg. Der var andre bl.a. fra Sydsjælland og Jylland.

Den veloplagte formand Holger Grome bød velkommen og udtalte sin forvisning om en vellykket aften også bl.a. fordi deltagerne havde medbragt godt humør.

Nytårstalen blev holdt af medlem af bestyrelsen, afdelingsleder L. G. Damgaard. Det var en modstandsmands tanker ved årsskiftet, vi hørte.

I løbet af aftenen havde også foreningens flittige sekretær, N. O. Køster ordet for at give en oversigt over foreningens aktiviteter i det år, man nu sagde farvel til. Næstformanden Mogens Pedersen fortalte om foreningens rejse til Polen, 31. marts til 7. april. Rejsen var allerede fuldtegnet. Måske kunne en enkelt mere komme med.

Jan Tingdal indbød til et arrangement den 5. maj. Festen skal foregå på færgen Helsingborg-Grenå. Jyderne skal tage fra Grenå kl. 13.00. Fra Helsingborg sejles 17.30. Sjællænderne overnatter på færgen, der sejler fra Grenå 21.45. Der spises ombord. Prisen for rejsen bliver 78 svenske kroner, tur-retur. Tilmelding sker til Holger Grome.

Under det selskabelige samvær dukkede foreningens gode ven, Freddy Fræk op og gav flere fornøjelige indslag.

Det blev sent, inden de sidste af festens deltagere brød op.

F-k

Fra nytårsfesten i Neuengamme-Foreningen: Fra venstre Freddy Fræks hustru, Gun Gordella, Freddy Fræk og foreningens formand, Holger Grome. Freddy Fræk har i denne pause bevaret sit karakteristiske blæseinstrument.

SACHSENHAUSEN

Deltagerne i ISK-mødet ved Pyrenæerne, taget foran rådhuset i Tarbes. Fra venstre Heinz Junge, BRD, Oskar Verner, Danmark, Heinrich Külckens (bagfra, generalsekretær i ISK. Bagved Wilhelm Heinskill, BRD, professor dr. Stanislaw Turski, VR Polen, Charles Desirat, præsident i ISK, den kvindelige tolk, Jan Telling, Holland, general Svatoslav Koslov, USSR samt Bohdan Rossa, CSSR.

ISK-møde ved Pyrenæerne

ISK-mødet den 16. september var henlagt til den skønne by Tarbes ved Pyrenæerne. Årsagen var faktisk, at de franske kammerater på det tidspunkt holdt deres årsmøde. Det var nummer 32 i rækken.

Mødet beskæftigede sig især med truslen om gennemførelsen af forældelsesfristen i Vesttyskland for naziforbrydelser. Det er planen, at der efter 31. december 1979 ikke skal kunne rejses straffesager mod tyske krigsforbrydere.

• Mødet vedtog at rette henvendelser til både medlemmerne af Forbundsdagen i Bonn og Forbundsregeringen.

Man drøftede endvidere det planlagte plenarmøde i Danmark i dagene 3.-8. maj. Som meddelt i december-bladet har man valgt Tidens Højskole i Hørsholm som mødested. Sachsenhausenforeningen i Danmark er vært.

Man tilsluttede sig planerne om en international antifascistisk ungdomskonference den 11. og 12. maj 1980. Den tænkes gennemført i Bonn, Forbundsrepublikkens uofficielle hovedstad.

Danmark var i mødet repræsenteret af Oskar Verner, formanden for den danske Sachsenhausenforening.

og henrettelsespladsen, medens drenge- og pigespejdere fra Lyngby-Furesø divisionen af Det danske Spejderkorps lagde blomster på gravene.

Erik Beermann bød velkommen og sagde bl.a.:

»Vi er mange, for hvem juleaften begynder herude, hvor vi sammen med vore kære og kammeraterne fra dengang tænker på dem, der ikke er her mere, både de, der ligger her, de, der er begravet langt herfra, og de, der aldrig blev fundet. Vi sender også hilsen til de kammerater, der ikke kan være her, enten på grund af afstanden eller fordi de nu er så syge, at de ikke kan komme - vi tænker på jer og ønsker jer en god jul.«

Derefter sang Studentersangerne »Alle træer står så stille«, hvorefter den tidligere Dachaufange, professor Jørn Hess Thaysen, holdt julealen, hvoraf uddragene bringes nedenfor. Efter talen blev der nedlagt kranser ved hovedmonumentet og mindemuren samt i KZ-lunden og på henrettelsespladsen. Så sang Studentersangerne »Guds fred med vore døde« og spejderpigen Vibeke læste »Fader vor«.

Efter en tak til alle, der havde medvirket, sluttede Erik Beermann den smukke højtidelighed med at ønske alle en rigtig glædelig jul, hvorefter Studentersangerne sang for til »Altid frejdig«.

Jørn Hess Thaysens tale

»Vi mødes denne juleaften ikke ved et historisk mindesmærke, men i en levende mindelund, og ikke for at være imod noget, men for at være for noget, som har gyldighed også nu.

Vore faldne gik ind i kampen mod vold og for frihed, sandhed og ret. Ensomt, uden ord, stillede de sig modigt imod verdens største krigsmaskine. Efter enhver nøgtern vurdering begik de en urealistisk handling. Men de førte den til sejr og gav os fred med ære. Ikke fordi de var uden angst, men fordi de overvandt deres frygt.

Og trods fængsling, tortur, krigsret og dødsdom hadede de ikke. Deres sidste breve før henrettelsen lyser af tro på det godes sejr, af håb for landets fremtid og sidst, men størst af kærlighedens mildhed, en kærlighed så stor, at den indeholdt barmhjertighedens tilgivelse. - og dette skal være mit allersidste ønske: når freden er inde, tag da et forældre-

GESTAPOFANGERNE

Juleaften i Ryvangen

Trods det meget dårlige vejr var ikke så få mennesker mødt op til den traditionelle julehøjtidelighed i Mindelunden i Ryvangen. Den blev som sædvanlig arrangeret af Landsforeningen Gestapofangerne, og den blev ledet af næstformanden Erik Beermann. Frivillige fra hjemmeværn og kvindekorps sørgede for at tænde lysene på gravene og stod fakkelvagt ved monumentet, mindemuren, KZ-lunden

Dansk Handelsblad

De frie købmands
ugentlige fagblad
Fenrisvej 11 - 8230 Aabyhøj

løst tysk barn til jer i stedet for mig.

Således forlanger Gud af os, at vi skal være redskaber, først for hans strenghed, så for hans mildhed. - Sådan skrev Christian Ulrik Hansen tre timer før henrettelsen til sine forældre.

Mange negative kræfter vil i dag indpode os mistillid til mennesket, til vort land og vore evner til at forme en menneskeværdig fremtid. Vi nægter at acceptere nedvurderingen af mennesket.

Derved fremmer vi kun åndløst regereri og bedrøvelig formynderskab, som kan ende i diktatur.

Vi tør stadig tro, at det danske folk er godt og Danmark et af de frieste lande. Stort i kraft af frimandssind overfor nationale mindretal. Stort i kraft af, at frihed også må indebære frihed for nød og frygt.

Jeg har som læge fået lov til at prøve at hjælpe mange tidligere modstandsfolk. Mange er tidligt ældede, trætte og syge, men i alle øjne har jeg set, at gløden lever endnu. Derfor vil jeg bede jer fortsat bekræfte overfor de yngre generationer, at det, disse faldt for og I led for, stadig har værdi. At vi ikke altid skal råbe op mod alt og alle, men besidde mod til at gå mod strømmen, hvis det er ret.

Hjælp med at række hænderne ud til en ofte rådvild og tvivlende ungdom. Vi har brug for alle hænder og gode tanker, hvis vi skal vende det, som forekommer mange at være en gammel verdens dødskrampe, til en ny verdens fødselsveer.

Vi nægter at acceptere, at det er det eneste »økonomisk forsvarlige« og »Politisk realistiske«, at en stor del af vore unge skal se en arbejdsløshed i møde. Vi vil ofre alt for, at de kan få en meningsfyldt plads i vort land.

Om vore faldne skrev Nordahl Grieg:

De vil ikke sørges til døde
men leve i tro og mod,
bare i dristige hjerter
strømmer de faldnes blod.

Giver vi hinanden det løfte i en vanskelig og bitter freds dage at arbejde videre med deres mod og tro, da er vi ikke kun sammen ved et historisk mindesmærke, men i en levende mindelund. Og det betyder, at det, at vi nu går hver til sit, ikke er en afslutning, men en evig begyndelse.

HANNOVER-STÖCKEN GRUPPEN

Ordinær generalforsamling afholdes i Horsens i sidste halvdel af april 1979. Dagsorden samt oplysning om tid og sted vil blive tilsendt gruppens medlemmer.

Bestyrelsen

STUTTHOF

Usædvanlig fødselsdagsfest

Som det fremgik af fødselsdagslisten i nr. 7 fyldte den tidligere Stutthoffange René Høgstædt i januar 70 år. Han blev i november 1942 arresteret for illegal virksomhed, kom til

Horsørød og 1943 til Stutthof. Under døds-marchen fra Stutthof i foråret 1945 blev han i marts måned befriet af de fremrykkende sovjettropper i Pommern.

Høgstædt er kok af profession, men driver nu en stor Dinér Transportable-virksomhed og er formand for »Gastronomisk Laug«. Derudover er han stadig aktiv på mange vidt forskellige felter. For tiden er han stærkt engageret i den danske støttekampagne mod det tyske »Berufsverbot«.

Han blev fejret ved en vældig fest med over hundrede deltagere fra nær og fjern, en broget forsamling af familie, kolleger, fangekammerater, naboer og alle mulige andre. Også alle opfattelser var repræsenteret fra konservative og socialdemokrater til kommunister, SF'ere, VS'ere og enkelte fra endnu mere venstreorienterede grupper. Men her var også upolitiske deltagere, deriblandt repræsentanter for ledelsen af den danske kampagnebevægelse mod det tyske Berufsverbot, og fra Tyskland var mødt repræsentanter for den slesvig-holstenske komité mod Berufsverbot. Dette gav sig kontant udtryk derved, at festdeltagerne indsamlede godt 3000 kr. til støtte for den tyske kampagne mod Berufsverbot.

THERESIENSTADT

I slutningen af december holdt Theresienstadtforeningen den årlige Chanukafest. Den havde samlet ca. 100 deltagere, deriblandt

Amalienborg-klubbens nytårshilsen

Den 29. august 1978 passerede vi 35-års dagen for Danmarks NEJ til besættelsesmagten - den mest betydningsfulde dato under besættelsen og den dag, som blev den indirekte anledning til oprettelsen af Politiets Amalienborg- og Sorgenfri-vagt. Billedet er fra 25-års dagens begivenheder for 10 år siden, hvor vort nu afdøde æresmedlem Arveprins Knud forsyner Amalienborg-klubbens fane med en mindeplade under klubbens besøg på Sorgenfri Slot.

også enkelte fra andre fangeforeninger. Det blev som sædvanlig et meget vellykket arrangement.

Aftenen indledtes højtideligt med, at den tidligere tjekkiske Theresienstadt fange, kantor Eduard Fried tændte Chanukalysene, og årets Chanukakale holdtes af overrabbiner Bent Melchior.

Senere var der underholdning, bl.a. af Theresienstadtforeningens særlige ven Raquel Rastenni - ja, hun har også været en kær gæst ved en række af andre fangeforeningers arrangementer.

I aftenens løb var der fællesspisning og kaffebord, alt i alt en god aften for deltagerne.

LOTTERIET

I forbindelse med Chanukafesten havde Theresienstadtforeningen udsendt en serie lodsedler til fordel for Theresienstadtfonden. Vindernumrene blev udtrukket ved festen:

1. præmie..... nr. 235
2. præmie..... nr. 072
3. præmie..... nr. 164
4. præmie..... nr. 279

Desuden er der trøstpræmier til numrene 026, 497, 205, 047, 464, 473, 386, 388, 498, 574 og 273.

De lykkelige vindere, der ikke var til stede på festen, kan henvende sig til Theresienstadtforeningens sekretær.

FRIHEDSKAMPENS VETERANER

ÅRSMØDE

Frihedskampens Veteraner holdt årsmøde på Frederiksberg Slot søndag den 28. januar. Formanden, direktør Svend Seehusen udtalte i sin beretning, at man måtte tage afstand fra den planlagte forældelsesfrist i Vesttyskland for rejsning af anklager for forbrydelser mod menneskeheden. Sådanne sager kan ikke forældes. Han gik stærkt ind for, at det danske TV viser TV-filmen Holocaust. Han havde læst bogen og set dele af filmen.

BØGER

BOGEN OM HAMSUN

Som bekendt har den danske forfatter Thorkild Hansen skrevet et 3-bindsværk om den norske forfatter Knut Hamsun. Bogen har, som det også vil være bekendt, udløst en voldsom debat og harme i Norge.

Chefen for Oslo universitets psykiatriske klinik, professor Leo Eitinger, har også blandet sig i debatten.

Når det skal nævnes her, skyldes det, at Eitinger er en af vore fangekammerater. Han er oprindelig fra Tjekkoslaviet, men har siden krigen virket som læge og siden som professor i Norge, og han har på internationalt plan gjort sig stærkt gældende i den videnskabelige drøftelse og påvisning af KZ-syndromet.

I dagbladet »Information« har bladets korrespondent i Oslo, Ole Kromann, skrevet flere artikler om Hamsun-debatten. Han skrev således den 14. oktober 1978:

»Leo Eitinger kom til Norge som jødisk flygtning fra Tjekkoslaviet i 1939, og han overtog chefposten på klinikken, da Langfeldt sluttede i 1965. Eitinger blev arresteret af tyskerne i 1942, og var en af de få jøder, som slap levende fra tilintetgørelseslejren Auschwitz ved at tage en død medfanges identitet.

Han fortæller, at det kom som et slag i ansigtet på det tjekkoslovakiske folk, at Knut Hamsun sendte et lykønskningstelegram efter tyskernes indmarch i landet. Da alle aviserne bragte den verdensberømte norske forfatters telegram efter ordre fra okkupationsmagten, følte det som at blive spyttet på, som Eitinger udtrykker det.

Den 66-årige professor udtaler, at Hamsuns optræden til støtte for det nazistiske Tyskland og Quisling og dennes parti Nasjonal Samling »havde en enorm skuffende og demoraliserende virkning på det overvejende flertal af nordmænd«.

Han frygter, at Thorkild Hansens bog, selv om den er skrevet ud fra uklanderlige motiver, alligevel vil kunne udnyttes af andre med langt mindre højværdige hensigter. Bogen risikerer at blive trukket ind i den litteraturstrøm af undskyldninger for og hvidvaskning af det, som hændte under krigen.

»Jeg tror, jeg er meget realistisk. Jeg har set så meget af katastrofen med egne øjne. Jeg frygter, at dersom man gør alt, som er hændt, acceptabelt og salonfähig, kan det føre til nye katastrofer«, siger Leo Eitinger.

Senere hedder det i samme artikel:

»Samtidig begynder de første spirer at dukke op i aviserne til en debat for dem, der føler sig uretfærdigt behandlet under retsopgøret for over 30 år siden.

I går var det 33 år siden, højesteret afsagde dødsdommen over Vidkun Quisling, 24. oktober er årsdagen for henrettelsen på Akerhus fæstning i Oslo. I Tønsberg trådte nynazisterne i Norsk Front frem for første gang for nogle dage siden med en stand af racistisk materiale. Leo Eitinger ved nok, hvad han taler om«.

A. HONORÉ OG SØN

Enggaarden
7620 Lemvig

Person Kleins eftf. A/s

**Entreprenørfirma
Mesterlodden 13**

2820 Gentofte - tlf. 01 - 65 00 54

Aut. EL-installatør

GUNNAR NOESGAARD

Frydensbergvej 24 - 3660 Stenløse

Telefon (03) 17 01 60

SÆRPRÆGET KZ-BOG

Gunnar Jespersen, Herning, har på Poul Kristensens forlag udsendt en smukt udstyret bog under titlen: »Danke Schön« og med undertitlen: En antihelts prøvelser.

Den særegne titel har sin forklaring i en episode, hvor en ungarsk fangekammerat

med rammende ironi igen og igen kvitterer for en hårdhændet afstraffelse.

Bogens særpræg fremgår af den nære skildring af dagliglivet i sygebarakkens internationale lilleverden. Det foregik i Neuengamme. Det afslappede sprog og den lette

ironiske tone i bogen adskiller den fra tidligere foreliggende bøger om emnet.

Ved læsningen noterer man sig, at forfatteren er en sprogets mester, der ikke blot betjener sig af det danske sprog i det formfuldendte, men også mestrer at bruge de andre landes sprog, dog sådan at bogen med udbytte kan læses af alle.

Forfatteren er herningbo af årgang 1909. Han har siden 1936 fabrikeret klædestoffer i sin hjemby. Hans daglige syssel blev under okkupationen afbrudt, da hans gruppe blev trævlet op af Gestapo.

Han finder, at vore oplevelser dengang har et bud at bringe såvel de fuldvoksne som den opvoksende ungdom - og deri har han ret.

Bogen fås hos boghandleren, og den koster 58,50 kr.

F-k.

Danmark i USA under besættelsen

Casper H. W. Hasselriis, lederen af American Friends of Danish Freedom and Democracy 1940« skrev til Vilhelm la Cours værk »Danmark under besættelsen« en afhandling om det danske informationsarbejde i USA under besættelsen. Han var leder af dette arbejde, og han var derfor nok den rette til at meddele flest mulige facts om denne aktivitet.

Da afhandlingen imidlertid ikke nåede at komme frem, blev den deponeret hos ambassadør Emil Blytgen-Petersen, og den foreligger nu som bog, udgivet af forlaget Sixtus, Sct. Annæ Plads 10. Kbh. K.

• Der er tale om et meget grundigt arbejde, og situationen minder meget om den situation, de danske i England var i, da det ud over verden blev bekendt, at Danmark var okkuperet af nazisterne, og at dette var sket under kamphandlinger af et sådant omfang, at det gjorde indtryk ude i den frie verden.

Først da sabotagen satte ind, ændrede billedet sig, så de frie danske nu kunne lægge stof frem, der dokumenterede et folk, der på opfindsom og modig måde sagde nej til nazificering.

Der er i bogen henvist til en masse bidrag, som danske i USA og vore venner derovre sørgede for blev udsendt i dagblade og tidskrifter.

Afhandlingens værdi ligger i, at der her er lagt et kildemateriale på bordet. Som læsestof havde den vundet ved, om forfatteren havde været mere fortællende. (Bogladepriisen er 40,60 kr.)

F-k.

Forfatteren udførte lige efter hjemkomsten fra Neuengamme tre billedskærerarbejder. Derefter gik han over til at skrive. Dette arbejde, der er så gribende i sin virkning, har han givet titlen: »Revier III. Noch ein Krematorium«.

Kammeraternes Hjælpefond

er raske kammeraters hilsen
til de syge

Tyske bøger

Vi har ofte omtalt den strøm af naziforherligende litteratur, der udgives i Tyskland. Men vi har da heldigvis også ofte haft lejlighed til at omtale bøger af antinazistisk indhold fra Tyskland. Fra et vesttysk fangeblad bringer vi her en oversigt over nyere bøger af denne art.

Gerhard Schoenberger: Der gelbe Stern. Om jødeforfølgelserne i 1933-1945 med ca. 200 rydende illustrationer. 220 sider, 29,80 DM. Bertelsmann-Verlag.

Oppenheimer, Horst Stuckmann og Rudi Schneider: Als die Synagogen brannten. Udg. i anledning af 40 års dagen for »Krystel-natten« i Tyskland den 10. november 1938, da SA og SS ødelagde synagoger og jødiske virksomheder og arresterede titusinder af jøder. 150 sider, 9,- DM. Röderberg Verlag.

Margarete Hannsmann: Aufzeichnungen über Buchenwald. Tresproget (tysk, engelsk og fransk). Ikke en dokumentarisk bog, men tanker om KZ-systemet. 38 år efter. Illustreret med tegninger og træsnit. 25,- DM. Röderberg Verlag.

Hanna Elling: Frauen im deutschen Widerstand 1933-1945. Beretning om kvinders deltagelse i den antinazistiske modstandskamp i selve Tyskland. 260 sider, 18,- DM. Röderberg Verlag. (serien »Bibliothek des Widerstandes«).

»Der deutsche antifaschistische Widerstand 1933-1945«. Standardværk om den tyske modstandsbevægelse. 336 sider, 42,- DM. Röderberg Verlag.

Edgar Hilsenrath: Der Nazi und der Fri-seur. 432 sider, 30,- DM. Lit. Verlag Braun. Før bogens udgivelse skrev Times Literary Supplement bl.a. følgende om den: »Selv om den er skrevet på tysk, er den endnu ikke udgivet på tysk. Det ville være interessant at få at vide, hvad det tyske folk ville sige om denne bog.«

Kazimierz Moczarski: Gespräche mit dem Henker. Samtaler med SS-gruppefører og generallojtnant Jürgen Stroop, nedskrevet under hans fængselsophold i Polen efter krig. 442 sider, Droste Verlag.

Erich Hanke: Erinnerungen eines Illegalen. Forfatteren er nu professor i DDR og skildrer bl.a. tilværelsen i de nazistiske fængsler på grund af egne erfaringer. 264 sider, 8,40 DM. Udg. på DDRs Militärverlag. Fra samme forlag foreligger også bogen »Gesprengte Fesseln« skrevet af tre tyske fanger, Max Frenzel, W. Thiele og A. Mannbar og skildrer bl.a. en illegal gruppe af kommunister, der var fanger i Brandenburg-Görden fængslet.

»Konzentrationslager Dachau«. Om kz-museet i Dachau. 220 sider, 15,- DM. Udg. af Comité International de Dachau.

MINDEORD

CHRISTIAN BRØNNUM

Den 7. november døde Christian Brønnum i sit hjem i Hjørring, 68 år. Og fire dage senere samledes i kapellet på kirkegården mennesker fra hele landet for at tage afsked. Det var fangekammerater fra Hannover-Stöcken, fagforeningskammerater, kammerater fra det parti, han havde tilhørt i en menneskealder, nab er, familie og et udsnit af hans umådelig mange venner.

Der blev talt af mange ved den ustyrede, man kan sige uhøjtidelige ceremoni. Først talte fhv. minister Alfred Jensen, modstandsministeren. Videre talte en repræsentant fra fangeforeningen, Arnold Jensen, der fremhævede hans venlighed og humør selv i KZ-lejrens grumme tilværelse og hans senere store arbejde i fangeforeningen. Og der var flere talere endnu.

Flere hundrede samledes siden til et kaffebord, der havde samme afslappede og ustyrede forløb. Mange havde også her noget at sige om deres afdøde ven, bror, kammerat eller bysbarn.

Stort indtryk gjorde nogle ord, der blev fremført af hans nabo gennem mange år. Mon nogen har haft en bedre nabo end denne mand?

Fra søskendeflokken talte en om Brønnums forhold til familien, der tidligt havde mistet sin fader. Det, der blev sagt, virkede ægte og sandt. Mon nogen enlig mor har haft en søn som Christian? Mon nogen søskende har haft en bror som ham? Man lærte meget, som man ikke har vidst om sin gamle ven.

Og der var noget, som ikke blev sagt, men som lå i det, partikammeraten, kollegaen, fangekammeraten, naboen og familiemedlemmet sagde: At denne Brønnum, kommunisten, ja lad os bare sige denne rødglødende kommunist, af alle i Hjørring, uanset hvor i samfundet vedkommende var placeret, var respekteret, agtet og afholdt. Det var et sjældent menneske, vi tog afsked med den 11. november i Hjørring.

Peter Sabroe

PETER HOLM

Peter Holm, Esbjerg, var murer af fag. I koncentrationslejren Sachsenhausen arbejdede han i Baukommando sammen med de to andre faglærte danske murere, nemlig Halvor Thomassen, Esbjerg, og Oskar Verner, København. De tre ledede arbejdet med opførelsen af en kaserne til 10.000 SS-soldater samt et køkken og en hestestald.

Til deres hjælp havde de omkring 50 ganske unge, væsentlig russiske drenge, men det var de tre faglærte danskere, der havde tilrettelæggelsen af arbejdet, f.eks. med støbningen af fundamenter.

Peter Holm var af den stille, rolige og

solide type, som man altid kunne stole på. Han var medlem af bestyrelserne i Sachsenhausenforeningen og De Erhvervshæmmede i Esbjerg. Han arbejdede inden for sit fag indtil for 7-8 år siden. Han måtte da af helbredsmæssige grunde træde fra som aktiv murer.

ISAK EDELMANN

f. 22. jan. 1907 død 3. decbr. 1978.

Edelmann, der var overlæge på Viborg sygehus, døde, kan man sige, lige så stille, som han levede, efter at have været pensioneret i få år.

Han var født i Rusland, og kom som lille med familien til Danmark. Efter at have været på flere nervehospitaler i Danmark, blev han afdelingslæge, senere overlæge i Viborg. Han kan næppe have irriteret den tyske voldsmagt eller dens Gestapo i nogen særlig grad, men da han var af jødisk herkomst, blev han arresteret i 1943 og ført til Sachsenhausen. Her var han, sin natur tro, stille og tilbageholdende. Ubemærket og tilbagetrukken levede han her, mente, at hans skæbne var beseglet og ventede ikke at komme hjem igen. Han måtte ikke bo i blok sammen med de øvrige skandinaver, og han måtte ikke arbejde i revieret som læge.

I 1944 førtes han til Mauthausen, og derfra i febr. 45 til en udelejr, Ebenzee, ligeledes i Østrig. Og der var ikke mange af os, som ventede at se ham mere.

Den 20. sept. 45 indeholdt Ugeskrift for Læger en nekrolog over ham som savnet (skrevet af Henry Meyer). Det er en underlig og usædvanlig fornemmelse at læse denne nekrolog (som Lægeforeningen har overladt mig i fotokopi). Hans daværende kæreste havde fået et pas til Tyskland for at eftersøge ham, men nåede ikke at komme dertil. For så dukkede han op i Danmark. Han var blevet befriet af amerikanerne, lå på et amerikansk lazaret, først i Østrig, senere i München. Trods opfyndning der, vejede han ved hjemkomsten kun 45 kg.

Edelmann ønskede ikke, at hans 70 års fødselsdag blev omtalt i bladene, og der var ingen dødsannonce, da han døde. Fødselsdagen blev dog fundet frem af et blad, men det var altså ikke efter hans ønske. Efter eget ønske blev han begravet i stilhed på mosaisk kirkegård i København. Til stede var foruden den nærmeste familie, kun en kusine fra London.

E. Dahl, Læge, Tønder

ADRESSE- LISTE:

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Oskar Verner, Muregade 10, 2200 Kbh. N. (01) 35 50 12.
 Næstform.: Erik Beermann, Toldbodgade 61, (01) 14 04 31.
 Sekr.: P. Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.
 Kass.: Bernt Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby, giro 5 11 79 17.
 Bestyrelse: H. Davidsen, Frode Toft, Arnold Jensen, Hans Andersen, Borge Jensen, Lilian Olsen, Cilla Cohn og Mogens Petersen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Onsgårdsvej 17, 2900 Hellerup. (01) 61 18 91.
 Kass.: Johs. Damsgård, Herninggade 1, 2100 København Ø. (01) 42 55 72.
 Århus: Håkon Thomsen, Søndervangen 20, 8260 Viby J. (06) 14 53 95.
 Aalborg: G. Hansen, Sønderbro 15, 9000 Aalborg. (08) 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Erik Beermann, Toldbodgade 61, 1253 København K. (01) 14 04 31.
 Næstfmd.: Poul Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.
 Kass.: Agner Vennike, Præstelængen 19, København NV. (01) 10 72 60. Giro 58 718.
 Sekr.) Arvid Hemmingsen, Tulipanvej 21, 2720 Vanløse. (01) Fasan 608.
 Socialsekretær: Otto Laugesen, Dragstrupvej 118, Ml. Jølby, 7950 Erslev Mors. (07) 74 16 64.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Muregade 10, 2200 Kbh. N (01) 35 50 12.
 Næstfmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense. (09) 15 98 27.
 Kass.: Anna Strunge, Musvågevej 20, 8210 Århus V. (06) 16 98 12.
 Kbhv. afd.: Kontor: Hulgårdsvej 110, 2400 København NV (01) 19 67 91.
 Fmd.: R. Bonde Larsen, Marievej 7, 2740 Skovlunde. (02) 94 99 04.
 Esbjerg afd.: Viggo Hansen, Palnatokes Alle 19, 6700 Esbjerg. (05) 14 27 58.

Fredericia afd.: Hans Staub, Bragesvej 8, 7000 Fredericia, tlf. 92 17 47. Kontor Kongsgade 31 A, tlf. 93 29 73, åbent hver onsdag kl. 14-16.

Odense afd.: Øster Stationsvej 21, 5000 Odense C.

Fmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. (09) 15 98 27.
 Kontoret er åbent hver onsdag fra kl. 10-12, men ikke om eftermiddagen. Tlf. 13 88 45.
 Herudover træffes kontorets leder på tlf. 16 31 93.

Sydfyns afd.: Louis Artell, Kirkevej 6, 5892 Gudbjerg. (09) 25 18 29.

Oskar Hansen, Vognmadsvej 25, 5800 Nyborg. (09) 31 09 23.
 Sv. Aage Pedersen, Svendborgvej 45, 5761 Ollerup. (09) 24 13 65.

Sjælland afd.: Ove Laursen, Dyssekilde, Ganløse, 2760 Måløv. (03) 18 30 46.

Aalborg afd.: A.J. Jørgensen (Abo), Lemvigvej 67, 9220 Aalborg Ø. (08) 15 70 82.
 Centrets adresse: Østerbro 38, 9000 Aalborg (08) 12 16 19. Åbent tirsdage og torsdage 14-17.

Århus afd.: Alfr. Berthelsen, Fuglebakkevej 130, 8210 Århus V. (06) 16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. (06) 16 63 18. Åbent mandag-fredag kl. 9-12 (sociale sager). Kammeratligt samvær tirsdag og torsdag kl. 14-17.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Ove Lembcke, Brødregade 19, Randers. (06) 42 51 30.
 Midlertidig næstform.: Erik Beerman, Toldbodgade 61, tlf. (01) 14 04 31.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. (06) 42 67 22.

Århus afd.: Tonny Johansen, Trillegårdsvej 30, 8210 Århus V. (06) 15 06 46.

Kass.: Th. Nielsen, Jens Baggesensvej 66, 8210 Århus V. (06) 16 50 80.

Randers afd.: O. Lembcke, Brødregade 19, 8900 Randers. (06) 42 51 30.

Kass.: Jenny Fuks, Herman Stillingsvej 68, 8900 Randers. (06) 42 63 61.

Sjællands afd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse. (02) 48 56 74.

Kass.: Helge Brinch, CF-stationen, 3310 Olsted. (03) 34 91 43.

Region I: Frits A. Lybek, Ahornvej 5, 9575 Terndrup. (08) 33 57 58.

Kass.: Sv. Jönsson, Konvalvej 45, 9000 Aalborg. (08) 18 34 73.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Arnold Jensen, Velhustedvej 5, 6933 Kibæk. (07) 19 14 92.

Kass.: Axel G. Nielsen, Graven 18, 8700 Horsens. (05) 62 60 00.

HORSERØD

Fmd.: Heinrich Davidsen, Kastrupvej 90, 2300 København S. (01) 55 34 99.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Holger Grome, Tårnby Torv 24, 2770 Kastrup. (01) 50 33 86.

Næstfmd.: Mogens Petersen, Skallerupvej 20, 4760 Vordingborg. (03) 78 12 04.

Kass.: Ib Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. (01) 75 58 03.

Skr.: Niels Otto KØster, Offenbachsvej 27, 2450 København SV. (01) 17 24 97.

Medlemskort og arkiv: Alex Bindeballe, Bakken 10, Nors, 7700 Thisted. (07) 98 11 95.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Oskar Verner, Muregade 10, 2200 København N. (01) 35 50 12.

Skr.: Alf Møller, Ørsbjergskovvej 15, 5591 Gelsted. (09) 49 14 35.

Kass.: Banke Jung-Jensen, Skalbjergrvej 32, 5230 Odense M. (09) 13 38 03.

Esbjerg: Peder Holm, Gefionsallé 4, 6700 Esbjerg. (05) 14 02 67.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NO. (90) 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. (02) 98 11 77.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Cilla Cohn, Rosenborggade 2, 1130 Kbh. K. (01) 13 15 75.

Næstfmd.: Max Gritzman, Nr. Sogade 49, 1370 Kbh. K. (01) 14 57 37.

Næstfmd. og kass.: S. Fischermann, C.J. Frandsensvej 15, 2400 Kbh. NV. (01) 67 05 76.

DE ERHVERVSHÆMMEDE

Adresser i København:

Kontor: Hulgårdsvej 110, 2400 Kbh. NV. (01) 19 67 91.

Fmd.: Rasmus Bonde-Larsen, Marievej 7, 2740 Skovlunde. (02) 94 99 04.

Næstfmd. og socialsekretær: Carl Nommels, Kostenborgvej 23, 2650 Hvidovre. (01) 75 00 67.

Skr.: Erna Watson, Rørholmegade 12, 1352 Bk. K. (01) 11 95 41.

Kass.: Anders Mogensen, Valbygårdsvej 75, 2500 Valby. (01) 17 59 12.

Leder af arkiv: Olaf Jørgensen, Jens Juulsgade 52, 2100 Kbh. Ø. (01) ØBro 4334.